

LUNDS
UNIVERSITET

Visitationszoner i utsatta områden i Malmö

En analys av unga mäns uppfattning av polisens utökade befogenheter i och med lagregleringen

Av: Line Wentzel Younis

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)
Vårterminen 2024

Handledare: Patrik Olsson

Examinator: Ana Maria Vargas
Falla

Innehållsförteckning

Abstract	4
Förkortningar.....	5
1. Inledning	6
1.1 Problemformulering.....	6
1.2 Syfte och frågeställningar.....	7
1.2.1 Rättssociologisk relevans.....	8
1.3 Avgränsningar.....	8
2. Bakgrund till lagen om visitationszoner	9
2.1 Lagregleringen.....	9
2.2 Syfte och motivering av lagregleringen.....	10
2.3 Synen på lagregleringen.....	13
3. Material och metod	15
3.1 Metoddiskussion.....	15
3.2 Metod intervjuer.....	16
3.3 Etiska aspekter.....	17
3.4 Metodologiska överväganden.....	17
3.5 Metodologiska överväganden med rättsdogmatisk metod.....	19
4. Teoretisk ansats och tidigare forskning	19
4.1 Stämplingsteori/ Kontrollteori.....	20
4.1.2 Street-level bureaucracy.....	21
4.2 Tidigare forskning.....	22
4.2.1 Polisens arbete.....	22
4.2.2 Etnisk profilering.....	23
4.2.3 Utsatta områden.....	24
5. Resultat	25
5.1 Intervjuerna och dess teman.....	25
5.1.1 Makt.....	26
5.1.2 Diskriminering.....	27
5.1.3 Egna relationer till rättsväsendet.....	29
5.1.4 Politikernas roll / förtroende.....	29
5.1.5 Vem som påverkas.....	31
5.1.6 Möjlig effekt vs. mål.....	32
5.2 Lagregleringen i Sverige.....	33
5.2.1 Internationell lagstiftning.....	35
6. Analys	37
6.1 Risker.....	37

	3
6.2 Diskriminerande arbetsätt.....	40
6.3 Effekter.....	42
6.4 Vad annars?.....	44
6.5 Slutsats.....	45
7. Uppsummering och diskussion.....	46
7.1 Sammanfattande kommentarer.....	46
7.2 Forskningsbehov.....	47
Källhänvisning:.....	49
Bilagor.....	54

Abstract

This bachelor thesis aims to delve into the emotional responses of young men residing in urban areas in Malmö, to the evolving legal framework, with a specific focus on their legal awareness using relevant legal documents pertaining to recent amendments in the policing legislation (1984:387) regarding the criticized policing method of *visitationszoner*. The research involved semi structured interviews with seven men aged 18-28 as well as a document analysis on the law referral by the Council on Legislation, the inquiry into the law (Ds 2023:31), different parliamentary motions regarding the new legislation and law referrals by different organizations. It was shown that the men who were interviewed are worried about how the law regulation might impact them. They see a negative potential impact on their person, which aligns with criticism towards the legal regulation through different referral responses and concerns on how the regulation in the police law regarding *visitationszoner*, might affect peoples right to integrity as well as other freedom of rights expressed in UDHR as well as the European Convention on Human Rights.

Keywords: *Visitationszoner, utsatta områden, integritet, polisiär kontroll, mänskliga rättigheter*

Förkortningar

UDHR - Universal Declaration of Human Rights (FN:konventionen)

EKMR - Europeiska konventionen angående Skydd för de mänskliga Rättigheterna och de grundläggande friheterna

PL - Polislagen (1984:387)

RB - Rättegångsbalk (1942:740)

HD - Högsta Domstol

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Den tredje oktober 2017 lämnade Thomas Finnborg (M) in motion 2017/18:1751 till riksdagen som behandlar ”... *polisen rätt att visitera personer och göra stickprovskontroller utan misstanke om brott...*”. Detta ska kunna ske i tidsbegränsade så kallade *visitationszoner* eller *säkerhetszoner* där personer kan, utan misstanke om brott, bli visiterade av polis. Förslaget motiveras av den rådande situationen i särskilda områden där skjutvapenvåld och sprängningar konstateras. Vidare menar man att den danska modellen med visitationszoner visat sig framgångsrik, och motiverar till att implementera den i det svenska rättssystemet. Den 19:e december 2022 bestämmer man sig för att starta en utredning med syfte att studera förslagets lämplighet och möjliga implementering. Utredningen startade januari 2023. Förslaget gäller tidsbegränsade geografiskt avgränsade zoner där polisen som ovan noterat ska få möjlighet att utföra kroppsvisitationer och husrannsakan utan en direkt brottsmisstanke (DS 2023:31). Med 151 för och 148 mot förslaget, antog riksdagen förslaget den 10:e april 2024. Polisen kommer därmed få rätt att utföra kroppsvisitationer och husrannsakan utan brottsmisstanke i upprättade visitationszoner från och med den 25:e april 2024.

Kritik har riktats mot regeringens och Sverigedemokraternas beslut där bland annat riksdagsledamöter och partier talar om risken för ökad segregation samt risk för att polisens arbete kan uppfattas som godtyckligt. Förslaget har även kallats rent av rasistiskt av före detta språkrör för Miljöpartiet - i partiledardebatt 7:e februari (Wallberg, SvD, 2022). Ytterligare kritik finns att läsa i Rädda Barnens remissvar gällande DS 2023:31 där det anses att utredningen är bristfällig och att inte tillräcklig tid lagts på att studera olika fallsituationer som kan komma av implementeringen. Man menar att det inte finns ett korrekt underlag för att bedöma konsekvenserna för de barn och ungdomar som befinner sig i de zoner som berörs och att det finns en risk för att förslaget kan komma att bryta mot rättigheter utifrån barnkonventionen samt bli ett problem för den personliga integriteten.

Tilläggningsvis kan *Civil Rights Defenders* (2024) remissvar (Dnr. Ju 2023/02781)

redovisa kritik mot förslaget, vilket lyder;

"Civil Rights Defenders anser inte att ett system med säkerhetszoner är nödvändigt och proportionerligt. Den föreslagna ordningen uppfyller inte heller Europakonventionens krav på rättssäkerhet. Sammantaget uppväger inte skälen för att införa säkerhetszoner de intrång i den personliga integriteten som ett system med säkerhetszoner innebär."

Ytterligare förtroendevalda politiker har uttryckt sig i massmedia, till exempel. M.Melin (L) i ett kritiserat uttalande om märkeskepsar som löd;

"alla som går runt med Gucci-kopiekepsar är inte gängkriminella, men många gängkriminella bär Gucci-kopia kepsar" (Bridfelt, SvD, 2024).

Kritik om uttalandet har bland annat gjorts av Demirok (C) som menar att polisen redan har ett fungerande arbetssätt för att hantera problematiken, och att denna form av visitationszoner skulle kunna innebära godtyckliga gripanden och visitationer (Bridfelt, SvD, 2024/02/09).

De unga män som är föremål för denna studies huvudsakliga material har fått uttrycka sina åsikter kring lagregleringen. Det har visat sig genom studiens gång att det finns en oroskänsla kopplat till visitationszoner, och att tilliten till de svenska myndigheterna påverkats negativt i samband med polisens utökade befogenheter. Som ett resultat av intervjumaterialet fokuseras en stor del av denna studie på diskriminering och utsatthet samt misstron till sveriges makthavare och brottsförebyggande myndigheter, i relation till den internationella lagstiftning som uttrycker våra grundläggande fri- och rättigheter.

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsen har som övergripande syfte att visa på rättsmedvetandet hos unga män i utsatta områden, ytterligare att visa på den samhälleliga uppfattningen av den nya lagstiftningen. Det övergripande syftet kommer, för ökad förståelse för läsaren, att delas in i delsyften;

Först och främst syftar studien till att *analysera* unga mäns självupplevda situation i de områden som polisen klassat som utsatta i deras kartläggning 2023 i Malmö stad (Polisen: 2023, s. 6-9). Vidare syftar studien till att bidra till kunskap kring vad

eventuella *effekter* av regleringen i PL (1984:387) kan innebära för personer som rör sig och är boende i de områden som klassats som utsatta.

Sammanfattningsvis avser studien att; *analysera* unga mäns känslor, åsikter och inställning till den nya lagen, att *granska* och *kartlägga* rättsmedvetandet hos männen i de studerade områdena, och slutligen att *kritiskt granska* detta i förhållande till den politiska målbilden för det nya polisiära verktyg som visitationszoner kommer att innebära.

Följande frågor ställs i denna studie;

- Upplever unga män bosatta i utsatta områden i Malmö att det finns en tänkbar påverkan för dem i samband med regleringen i polislagen?
- Vilka känslor och inställningar har unga män kopplat till lagregleringen?

1.2.1 Rättssociologisk relevans

Frågorna anses vara av rättssociologisk relevans då de behandlar unga mäns känslor och uppfattning av lagregleringen. Känslor kan i sin tur påverka hur man ställer sig lagar och förordningar, samt aktörer inom rättsväsendet. Då rättssociologi är läran om rättens påverkan på samhället (Schoultz & Nafstad red. 2020, s. 15), kan ovanstående frågeställning och syfte anses ligga under denna förklaring. Frågeställningen är i rättssociologisk forskning vanligen hur rättstillämpningen ser ut i praktiken, på gräsrotsnivå och hur rättsliga former används i olika situationer. Ofta genom jämförelser mellan *law in books* och *law in action*. Rättsmedvetande, vilket är ett centralt begrepp för studiens syfte, visar *vad* människor erfar som rätt och hur människor kollektivt kan relatera och påverkas. Det är en juridisk term som avser antingen en kollektiv eller enskild uppfattning om lagstiftning, brott och rättsväsendet (Victor 1981, s. 153). Begreppet rättsmedvetande återfinns i Baiers m.fl (2018) modell om de rättssociologiska byggstenarna, i detta fall som *varat* och *börat*, där *varat* beskriver levande rätt, och *börat* beskriver ett ideal (Baier, Svensson & Nafstad 2018, s. 13-16).

1.3 Avgränsningar

Det empiriska materialet, vilket består av kvalitativa intervjuer, begränsas till unga män i

åldrarna 18-28 boende i utsatta områden kartlagda av polisen (2023). Valet av åldersavgränsningen baseras på åldern på den nyckelperson intervjudelen bygger på. Valet att endast intervjua män har sin grund i vilka individer som oftast rör sig i kriminella miljöer, där BRÅ (2021) konstaterar att de som är kriminellt aktiva i dag ofta är unga män. Det kan därför antas att främst denna grupp kan komma att utsättas för visitationer i zonerna.

Polisen kartlägger årligen områden som anses utsatta, vilka därmed kan komma att omfattas av regeringens implementering av visitationszoner. Dessa områden beskrivs av polisen (2023) som;

"Utsatta områden är geografiskt avgränsade platser med låg socioekonomisk status och där de kriminella har en inverkan på lokalsamhället" (Polisen: 2023).

Studien är därmed avgränsad till följande geografiska huvudområden; Södra Sofielund/Seved (Riskområde) och Holma/Kroksbäck/Bellevuegården (Riskområde), Nydala/Hermodsdal/Lindängen (Särskilt utsatt område), Rosengård (Särskilt utsatt område). Med anledning av studiens geografiska avgränsning hänvisar studien till svensk delvis dansk lagstiftning, vilket är motiverat av den del som behandlar motivationen till lagregleringen där man hänvisar till den danska modellen av visitationszoner. Där hävdas det att den danska modellen varit effektiv för det brottsförebyggande arbetet i landet sedan implementering 2004 (DS 2023:31).

Intervjudelen av studien är att betraktas som huvudinnehåll. Motioner, lagrådsremisser samt andra offentliga dokument ska ses som andrahandsmaterial. Samtliga delar kommer dock belysas och jämföras med internationell lagstiftning i UDHR och EKMR. Särskild vikt kommer läggas på intervjuerna då dessa ligger till grund för studiens syfte samt kommer att kunna besvara ovanstående frågeställningar. Övrigt innehåll i studien avser att ligga till grund för en analys av syftet med lagens implementering och den målbild vår regering förhåller sig till, samt den samhälleliga diskussionen om regleringen i polislagen (1984:387).

2. Bakgrund till lagen om visitationszoner

2.1 Lagregleringen

Med anledning av regeringens och lagrådets beslut från februari 2024 kommer följande ändring i PL (1984:387) implementeras och träda i kraft den 25:e april 2024.

Ändringar kommer ske i 27 §, dels kommer det införas sex nya paragrafer, 22 a–22 f §§, och närmast före 22 a § en ny rubrik av följande lydelse; Särskilda befogenheter i en säkerhetszon (Lagrådsremiss, 2024, s. 4).

De nya paragraferna 22 a - 22 f §§ utifrån utformning i lagrådsremissen 2024 kommer finnas tillgängliga i sin helhet under *bilagor* (Bilaga. A). En kort sammanfattning för studiens relevans följer nedan;

22 a § Polisman får kroppsvisitera en person eller genomsöka ett transportmedel för att söka efter vapen eller andra farliga föremål, i den utsträckning det behövs för att förebygga eller förhindra den brottsliga verksamheten i zonerna.

22 b § Polismyndigheten får införa en säkerhetszon i avgränsat område om påtaglig risk finns för brottslig verksamhet, om zonen är av synnerlig vikt för att förebygga eller förhindra brottsliga verksamhet, och skälen uppväger det intrång som den kan innebära för enskilda.

22 c § Polismyndighetens beslut om en säkerhetszon ska gälla för en viss tid, högst två veckor.

22 d § Polismyndighetens beslut om en säkerhetszon ska vara skriftlig och innehålla olika förtydligande uppgifter. Möjligheten att överklaga beslutet enligt 22 f §. Polismyndigheten ska omedelbart publicera beslutet på sin webbplats.

22 e § Om det inte längre finns skäl för ett beslut om en säkerhetszon, ska Polismyndigheten omedelbart upphäva beslutet.

22 f § Polismyndighetens beslut om en säkerhetszon får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Ändringen i den 27e § med senaste lydelse 2022:318;

...behandlar utöver protokollföring för husrannsakan och liknande åtgärder från och med 28:e mars även kroppsvisitationer (Lagrådsremiss, 2024, s. 5-6).

2. 2 Syfte och motivering av lagregleringen

I lagrådsremissen kan det konstateras att syftet med förslaget om ändring och tillägg i PL (1984:387) är att förebygga och förhindra skjutningar och sprängningar. Detta ska uppnås genom utökade befogenheter för polisen inom tidsbegränsade zoner där kroppsvisitationer och husrannsakingar får genomföras för att söka efter föremål som kan användas för ovanstående ändamål (Lagrådsremiss 2024, s. 11).

Studien kommer att behandla motioner som inkommit till riksdagen, samt de utredningar som utförts av lagregleringen om visitationszoner, vilken nu finns i PL (1984:387). Motivationen till lagen kommer därför att utläsas ur 2017/18:1751 av Finnborg (M), motion 2021/22:4190 av Carlson m.fl. (KD), motion 2021/22:4031 av Kristersson m.fl, utredning DS 2023:31 och Lagrådsremissen om säkerhetszoner (2024).

Sammantaget uttrycker motioner och utredning att den främsta motiveringen till en lagändring ligger i den rådande situation med ökat vapen- och sprängvåld i Sverige. Med anledning av den allvarliga våldsutvecklingen motiveras utförandet av den utredning som startade i början av 2023 genom att peka på den danska modellen av visitationszoner som en lyckad förebild;

“Utvecklingen har väckt frågan om ett system med visitationszoner liknande det som finns i Danmark kan införas i Sverige.” (Ds 2023:31, s. 13).

Under rubriken “motivering” i Carlson m.fl. (KD) motion från 2021 kan man läsa hur polisens roll i det brottsförebyggande arbetet är centralt i alla delar av Sverige. Polisen anser att man står inför en svår uppgift med för få resurser (2021/22:4190, s. 4). Detsamma kan konstateras ur Finnborgs (M) motion (2017/18:1751) där man pekar på att polisen behöver ökade befogenheter för att motverka brottsligheten. Som ytterligare motiv för zonförslaget anges att ambulanspersonal och polis blir attackerade när de försöker göra sitt jobb i utsatta områden, något man hoppas kunna stoppa genom införandet.

Baserat på danska modellen har en stor del av den svenska versionen av visitationszoner motiverats. Sedan 2004 har det funnits möjlighet att använda sig av visitationszoner i Danmark, med syfte att förebygga brott som innebär fara för personers liv, hälsa eller välfärd. Det ska, för att få inrätta en zon, finnas en ökad risk för

våldsbrott på den aktuella platsen. I Danmark är det en högt uppsatt person i den danska polisorganisationen, exempelvis *politidirektøren*, som kan fatta beslut om var och när en zon ska upprättas. Oftast beslutas detta om en två veckors period som sedan förlängs. Beslutet om vem i det enskilda fallet som ska kunna visiteras ska falla på polismännen som arbetar i zonerna (Lagrådsremiss 2024, s. 12). Detta är ett tillvägagångssätt som ansetts lämplig av exempelvis Sveriges utredning (DS 2023:31) för att upprätthålla de krav om rättssäkerhet för polisiär tillämpning som finns i 1 § i PL. Man anser att de olika aktörerna som är delaktiga i prövningen gör det lättare att garantera ett rättssäkert tillvägagångssätt (ibid, s. 90). Ett annat perspektiv än det som uttrycks i utredningen gällande den danska modellen kan synas i Sausdals uttalande;

“Man kan inte säga att visitationszoner, vistelseförbud eller dubbla straff är det som har varit särskilt verksamt och ”knäckt” gängen i Danmark, säger David Sausdal, boende i Danmark och biträdande lektor på Lunds universitet.” (L.K Emmery, SVT 2022)

Vidare kan motion 2021/22:4031 av Kristersson m.fl. (M) visa hur man ställer sig till och motiverar visitationszoner. Man hänvisar till en trygghetsundersökning av BRÅ (2020), där de konstaterade att människor känner sig mer otrygga vid detta mätningstillfälle än tidigare. Det tilläggs även hur ytterligare rapport från BRÅ (2020) visade att Sverige ligger i topp i Europa gällande dödligt skjutvapenvåld per capita, något som framförs som grund för lagregleringen. Trygghet anges som ett övergripande motiv, där målet överväger de eventuella risker som kan komma av lagen. Något som delas av Carlson m.fl. (KD) som konstaterar i motion att;

“Det är ett ingrepp i den enskildes integritet som kan upplevas som stort, men som ibland kan ha en direkt verkan på brottsligheten i området.” (2021/22:4190, s. 14).

...Vilket är en hållning som överensstämmer med den som presenteras av utredningen;

“Sammantaget är bedömningen att den föreslagna regleringen om säkerhetszoner är proportionerlig och förenlig med skyddet för den personliga integriteten i regeringsformen, Europakonventionen och barnkonventionen.” (DS 2023:31, s. 131)

Utredningen (DS 2023:31, s. 131) går även in på huruvida målet för lagen kan överväga den risk som finns för diskriminering i samband med polisens tillämpande av

visitationszoner. Det kan, trots allt, konstateras av utredningen att utformningen inte direkt strider mot diskrimineringsförbuden. Trots detta finns det risk för att folk drabbas av diskriminering på grund av etnicitet och/eller tillhörighet till minoritetsgrupp. Detta måste, enligt utredningen, behandlas genom polisens fortsatta arbete för likabehandling och med lagstiftningsåtgärder. Ett förslag om utökande i diskrimineringslagen finns i SOU 2021:94 och behandlar polisens åtgärder i förhållande till allmänheten. Detta, inklusive dokumentation i samband med ingripanden och publicering av beslut om zoner, anses kunna motverka den överhängande risken tillräckligt effektivt (ibid, s. 132).

Sammantaget kan konstateras att de offentliga dokumenten ovan lägger fram minskad eller upplevd minskad trygghet samt hur oskyldiga personer kan drabbas av gängkriminalitet, som de tyngsta motiven till stödet för lagregleringen. En positiv hållning kan ses inför förslaget, trots risk för ökad segregation, diskriminering och inskränkning av den personliga integriteten.

2.3 Synen på lagregleringen

Det finns uttalanden från organisationer om hur man ställer sig till förslaget samt massmedia som utfört egna utredningar och även publicerat argumenterande artiklar om ämnet. Med förbehåll för att det alltid kan finnas politisk vinkling hos vissa nyhetsbyråer eller organisationer. Massmedia, intresseorganisationers uttalanden och personliga utläggningar kommer inte ta huvudsaklig plats för studiens analys, utan är en inblick i det samhälleliga problemområdet som utgjort grunden för införandet av visitationszoner.

Undersökning av DN/ipsos har visat att 63 procent av tillfrågade deltagare ställde sig positivt till visitationszoner, medan 25 procent var emot och 12 procent var osäkra. Deltagarna i studien har kontaktats via sms och internet, där sammanlagt 1 296 intervjuer genomfördes. Frågan som ställdes lydde; Hur ställer du dig till så kallade säkerhets-/visitationszoner? Ipsos konstaterade att det är tydligt hur folk ställer sig till frågan, trots att viss skillnad föreligger mellan de grupper som svarade. De som ställde sig negativa till lagen är de personer som faktiskt kan komma att utsättas för den, de

som var mer positivt inställda var de som löpte mindre risk att själva drabbas. Det var en avvikande procent som röstade på miljöpartiet eller vänsterpartiet av de som ställde sig positivt till regleringen, medan de flesta positiva röstade på SD och KD. De flesta som var negativa till förslaget är under 30 år (H. Rosén, DN, 2024).

Flera remissvar har inkommit efter utredningen DS 2023:31 publicerades.

Diskrimineringsombudsmannen delar i sitt remissvar bedömningen att ytterligare åtgärder krävs för att hantera gängkriminaliteten. De ställer sig dock kritiskt till hur visitationszonerna kan komma att tillämpas av rättsliga aktörer. Risken för diskriminering och etnisk profilering gör att DO anser att regleringen i PL inte bör genomföras. I och med att förslaget vunnit laga kraft, är det av DO ansett nödvändigt och brådskande med en utvidgning av diskrimineringslagens skydd så att det även omfattar polisens utökade befogenheter enligt lagregleringen (DOs remissvar 2024 gällande Ds 2023:31). Denna hållning delas även av *Civil Rights Defenders* och Rädde Barnen (remissvar gällande Ds 2023.31).

I egen kommunikation med journalist Palmkvist på Sydsvenskan, delar han med sig om sin syn på lagregleringen. Han menar att det är viktigt att det finns möjlighet att se till att reglerna för visitationszonerna och polisens arbete i dem efterlevs, så att man kan minimera risker för b.la diskriminerande behandling. Han påtalar även risken med att tillämpningen av visitationszonerna kan leda till etniskt diskriminerande, och även förstärka känsla av utanförskap. Ytterligare anser Palmkvist att polisen redan idag har goda möjligheter att visitera individer, i princip vem som helst, så länge en brottsmisstanke finns. Han menar att detta är lätt att göra i dagsläget genom b.la narkotikastrafflagen. Han ifrågasätter om zonerna kommer göra någon skillnad jämfört med de befogenheter polisen har i dag och ställer sig frågande till hur effekten med regleringen ska kunna mätas;

“Säg att zon införs, alla gangstrar blir då rädda och tar inte med sig knivar, knark och vapen ut. Då har zonen varit ytterst effektiv. Men hur ska det mätas? På så sätt låter det som utvärderingen kommer att bli en rent politisk fråga, som bygger på de inblandades ”känslor” för hur det har gått.” (Palmkvist 2024, i kommunikation)

I polisförbundets undersökning kunde man konstatera att förslaget får lågt stöd hos de poliser som deltagit. Ordförande för förbundet anser att förslaget närmast kan fungera kontraproduktivt, och att poliskåren redan besitter befogenheter för att utföra arbete i yttre tjänst. Det kommer snarare skada de relationer polisen byggt upp i områdena, menar ordföranden (Juhlin, SVT 2022). Polisförbundet ställer sig senare positivt till förslaget i sitt remissvar året därpå, dock påtalar man vikten av att en utredning av lagregleringens effekter sker i större utsträckning än vad promemorian ger uttryck för (Polisförbundet remissvar gällande DS 2023:31).

3. Material och metod

3.1 Metoddiskussion

En kvalitativ tematisk analys kommer ske av det empiriska materialet. Bryman (2018, s. 705) noterar hur tillvägagångssättet lämpas för att identifiera relevanta teman i exempelvis intervjuer. Vidare kommer en dokumentanalys ske av de offentliga dokument som presenterats. Metoden kan anses lämplig när man vill få fram vad som finns i materialet, även vad som möjligen borde finnas där (Lindstedt, 2019, s. 218). Detta avser de olika motioner som presenterats, inklusive olika rättsliga dokument med relevans för studien.

För att bygga vidare på dokumentanalysen kommer problematik med rättsläget analyseras genom kritisk rättsdogmatisk metod. Metoden är aktuell för det material i studien som behandlar olika rättskällor, såsom den svenska rätten (lagregleringen i PL), danska rätten (6 § Politiloven) och den internationella rätten (UDHR och Europakonventionen). Detta då den rättsdogmatiska metoden syftar till att behandla data av tryckt publicerat material i form av rättskällor. Metoden används främst som en analys av gällande rätt, det vill säga en analys av vilka förtjänster, men framför allt, vilka problem som kan finnas med det nuvarande rättsläget (Hjertstedt, 2019, s. 167-170). Utifrån Hjertstedts (2019) analysmodell för god lagstiftning kommer olika kriterier analyseras med utgångspunkt från ovanstående material. De kriterier som presenteras i analysmodellen är 1) begriplighet/klarhet, 2) balans mellan intressen och 3) koherens. Dessa kriterier kommer fungera som en grund för att visa på god lagstiftning. Det antas att alla kriterier existerar för att lagstiftningen ska klassas som god (ibid, s. 171-172).

Studien har dock lagt störst fokus på kriteriet begriplighet i och med innehållet i intervjumaterialet.

3.2 Metod intervjuer

Semistrukturerade intervjuer utförs med sju deltagare bosatta i vad polisen klassat som utsatta områden i Malmö stad, enligt deras kartläggning från 2023 (Polisen, 2023). Metoden innebär att man utgår från ett frågeformulär, eller en intervjuguide som kommer presenteras i denna studies bilagor, för att sedan bygga vidare på frågorna i guiden under samtalets gång. I och med att man pratar runt ett visst tema, kan följdfrågor under samtalets gång ställas till personen, baserat på vad denne är villig att berätta. Det kan alltså, i en kvalitativ intervju uppbyggd på detta vis, röra sig åt håll som intervjuaren inte förväntat sig. En intervjuguide enligt Brymans (2018, s. 565) kriterier kommer att finnas som bilaga.

I och med studiens syfte ansågs denna metod bäst lämpad för att ge en genuin bild av deltagarnas åsikter och erfarenheter, utan att styra samtalet i någon riktning (Bryman, 2018, s. 563). Detta kom att resultera i beslutet att endast ha sju intervjuer. Då materialet kan bli omfattande togs beslutet endast hålla sju intervjuer vilket bör omfatta material tillräckligt för att uppfylla studiens syfte.

Genom en nyckelinformant (Bryman, 2018, s. 524) avser jag att få tillgång till deltagare för intervjuerna. Nyckelinformanten i fråga har valts genom ett personligt kontaktnät. Personerna som valts ut för studien är endast män. Den yngsta deltagaren är 18 år och den äldsta är 28 år. Alla deltagare är boende i något av de områden som studien avgränsat sig till geografiskt. Deltagarna vistas dagligen i dessa områden. Några av deltagarna har familj och arbete. Alla deltagare har eget boenden och de flesta lever med en partner. Samtalet spelades in med en diktafon under ett videosamtal med deltagarna. Varje intervju varade mellan 18-35 minuter.

För att koda materialet från intervjuerna kommer en matrisbaserad metod, även kallad för *framework*, användas efter transkriberingen av det inspelade materialet. Olika centrala- och delteman kommer identifieras och presenteras genom en tabell (ibid, s.

704-705). När dessa är identifierade ska den tematiska analysen beskriva de olika temans relevans för studien. Citat från intervjuerna kommer att presenteras för att påvisa det som ansetts aktuellt för studien, de olika temana och deras syfte. Metoden beskrivs av Bryman (2018) som ett lämpligt och tydligt sätt att analysera kvalitativa intervjuer för att minska risken för ett vagt och svårtolkat resultat (ibid, s. 706). De temana som valts ut är kopplade till studiens syfte och frågeställningar, och har identifierats därefter.

3.3 Etiska aspekter

Utifrån VR2017 God forskningsetik har hänsyn tagits till följande;

I största möjliga mån kommer deltagarna i intervjudelen av uppsatsen behandlas så att det skyddar personerna från kränkningar och/eller förnedrande upplevelse. Detta kommer säkerställas genom att tydligt informera deltagarna i förväg om syftet med studien, vilken typ av frågor som kommer att behandlas och om deras rättigheter. Deltagarna kommer att vara anonyma, vilket säkerställs genom att jag håller transkribering på en plats oåtkomlig för andra än mig själv. Deltagarna har även rätt att när som helst under studiens gång dra tillbaka sina uppgifter, eller avstå från att medverka i materialet. För deltagarnas trygghet kommer de bli informerade om hur kodningen av materialet kommer att ske. Syftet är att bidra med god kvalitativ forskning där de avvägningar som görs gällande metoder som involverar andra individer inte ska tumma på deras säkerhet eller integritet (VR2017, s. 16-27).

I och med att den andra delen av studien behandlar offentliga dokument har ingen hänsyn tagits gällande det materialet.

3.4 Metodologiska överväganden

I och med att studien utförs innan lagen vinner laga kraft den 25:e april 2024, medför det en viss metodologisk utmaning. Intervjufrågorna kommer anpassas efter hur situationen ser ut vid intervjutillfället, dels genom att behandla frågor som kan ställas i en inledande fas till lagens implementering, dels genom att studien fungerar som en inledande forskningsstudie med målet att kunna bidra till djupare och framtida

intervjuer med bosatta i utsatta områden.

Viss risk finns att beakta vid semistrukturerade intervjuer, deltagare kanske inte har varit så öppna som man önskar, de är oärliga, de anpassar sina svar, eller missförstår frågor. Å andra sidan kan kvalitativa intervjuer ge en unik inblick i en värld som annars är svår att få tillgång till. Intervjuer kan ge kunskap om människors erfarenhet, tankar och upplevelser på ett sätt som statistik och frågeformulär inte kan förmedla på samma vis (Bryman, 2018, s. 561-562).

Studien har förhållit sig till respondentvalidering. För att säkerställa att intervjumaterialet uppfyller de krav som uttrycks av Bryman (2018, s. 466) har personerna som deltagit fått direkt återkoppling gällande min tolkning av deras berättelse, så att de eventuellt kan korrigera misstolkning. Extern reliabilitet kan vara svår att garantera då den avser att en studie ska kunna replikeras. Det är omöjligt att återskapa intervjumaterialet då man inte kan "frysa" den sociala miljö som uppstått mellan deltagare och intervjuare (ibid, s. 465). Det kan dock, till viss del, tillgodoses genom att nästkommande studies forskare upprepar en liknande social roll som tidigare utförts. Det noteras av Bryman (2018, s. 468) hur ett alternativt bedömningsätt för reliabilitet uttrycks som *pålitlighet* vid kvalitativa studier, vilket uppnås genom en fullständig och tillgänglig redogörelse för alla faser. Genom intervjuguiden (bilaga C) kan denne se grundutformningen av intervjun. Full transkribering finns endast tillgängligt för mig som utfört intervjuerna, detta för att förhålla sig till de anonymitetskrav som påtalats av VR2017.

Den del som består av dokumentanalys behandlar de offentliga dokumenten, såsom internationell lagstiftning, lagrådets remiss, de politiska motioner som ligger till grund för regeringens förslag om visitationszoner, samt uttalanden om visitationszoner av politiker presenterade av media. Dessa avser inte att beskriva gällande rätt, utan har som syfte att ge bakgrund och ytterligare perspektiv på intresset för studien, och vad som ligger till grund för samhällsdebatten om visitationszoner, och ska därför inte ses som studiens huvudsakliga innehåll.

3.5 Metodologiska överväganden med rättsdogmatisk metod

Syftet med den kritiska rättsdogmatiska metoden är att analysera lagstiftning och det nuvarande rättsläget samt vad denna kan bidra till i den levande rätt som kommer av en lagreglering (Hjertstedt 2019, s. 167). Det finns kritik mot att denna metod kan klassas som en teori snarare än en del av metodavsnittet för studier. Enligt Peczenik (1995, s. 135) är poängen med metoden att tolka gällande rätt och att visa på följderna av en rättstillämpning samt att kritisera utformningen av rättsregler och innehållet i rättspraxis, samt att föreslå möjliga ändringar av regler eller införandet av nya (ibid, s. 313).

Utifrån den kritiskt rättsdogmatiska metoden noterar Hjertstedt (2019, s. 170) vikten av att ta hänsyn till rättskällehierarkin. Forskaren måste tydliggöra hur denne ser på de olika källorna och hur man ställer sig till dem. Det noteras därför att de motioner som är aktuella för studien kommer att behandlas utifrån att de besitter mindre rättslig tyngd än den lagrådsremiss som presenterats av Lagrådet (2024) gällande visitationszoner. Motionerna kommer att användas för att tydliggöra *motivationen* för lagregleringen och för en mer detaljerad förståelse för rättsutvecklingen.

Slutligen är det av vikt att notera hur det finns tolkningsmöjligheter i de rättskällor som kommer behandlas (Hydén, 2022, s. 158). Här spelar praxis stor roll för tolkningen av materialet. Problematiken som finns gällande den svenska rätten innefattar det faktum att regleringen är relativt ny. Europadomstolens praxis spelar även denna en avgörande roll för hur man kommer att tolka de konventionstexter som görs aktuella i materialet. Det är värt att notera att det finns en diskrepans i praxis hos Europadomstolen då de delvis förhåller sig till den aktuella lagstiftningen i landet i fråga. Det kan även sägas att domstolens ställningstagande kan ändras över tid beroende på rådande samhällssituation. Dock anses att Europadomstolens rättspraxis är en sådan rättskälla som bör följas på samma sätt som är fallet beträffande referatavgöranden från HD (Hjertstedt, 2011, s. 138).

4. Teoretisk ansats och tidigare forskning

4.1 Stämplingsteori/ Kontrollteori

Stämplingsteori kan förklara hur samhällets syn på grupper kan påverka hur individerna i gruppen i fråga sedan agerar. Det kan gälla hur unga brottslingar inte nödvändigtvis skiljer sig från unga icke-brottslingar, utan agerar efter samhällets förväntningar på dem, ett agerande som inte nödvändigtvis hade skett om inte gruppen stämplats. Samhällets syn på dig som individ påverkar till slut hur du upplever dig själv som person och hur du sedan väljer att agera. Tannenbaum (1938, s. 4-19) beskriver teorin utifrån att människan alltid har velat ha en syndabock. Tannenbaum (1938) menar att det finns liten eller ingen skillnad mellan de som är brottslingar, och de som inte är det. Hur samhället har kategoriserat oss, däremot, spelar roll för om vi väljer en kriminell bana i livet (ibid).

Lemert (1951, s. 595-599) beskriver stämplingsteorin utifrån hur ett beteende endast anses kriminellt utifrån vad samhället har klassat det som;

“Any behavior which effectively sets the majority of the community or society against those who engage in it can be regarded as criminal.” (Ibid, s. 595).

Enligt Lemerts (1951) secondary deviance, vilket ämnar att förklara hur en person uppfyller en slags profetia efter samhällets förutfattade meningar, kan detta leda till avvikande beteende från normen. Alltså, om en person redan anses se ut som en kriminell, kan tänkas tillhöra kriminella gäng, blivit stämplad på förhand, så kommer det leda till att personen i fråga inte ser sig själv ha ett val. Personen internaliserar bilden samhället målat upp av denne, för att sedan leva ut det.

Detta är likt hur Blumer (1986, s. 2-15) förklarar hur människan agerar i samhället baserat på självuppfattning utifrån interaktionismen. Hur andra ser dig, hur samhället målar upp dig, påverkar din självbild. Samhällets syn kommer tillslut bli en form av inre kontroll (ibid). Detta leder oss till kommande teori som behandlar kontrollmekanismer.

Utifrån Durkheims (1984) teori om anomi kommer följande avsnitt presenteras med fokus på anomi. Begreppet är en förklaring av det tillstånd som kan uppstå vid försvagade eller avsaknad av tydliga normer i samhället. Det är enligt Durkheim (1984) den sociala kontroll som de sociala institutionerna påtrycker som kan bidra till att individer frivilligt väljer att reglera sig efter dessa. Om den yttre kontrollen från

marknaden/staten anses illegitim eller orimlig, kan detta i sin tur leda till oönskat beteende i samhället, eller anomi. Kollektivet är nödvändigt för ett välfungerande samhälle, och konsensus och ömsesidigt beroende spelar roll för att det inte ska uppstå friktion. Det finns således en fördel i det yttre tvång som staten upprättar, så länge det kan legitimeras genom inre kontroll. Miströ människor emellan är förödande, och det är nödvändigt att samhällets invånare förhåller sig till någorlunda likartade värderingar för ett funktionellt samhälle (1984, s. 150-160).

Hur en sanktion upplevs måste ha förankring, inte bara i den rättsliga lagstiftning vi förhåller oss till, utan även vara väl etablerad i samhället för att få den legitima status som krävs för att individen som straffas ska anse den rimlig. Samhället måste fördöma beteendet i fråga som lett till sanktionen för att den ska anses vara legitim (Durkheim 1906, p. 35 ff).

4.1.2 Street-level bureaucracy

Utifrån Lipskys teori street-level bureaucracy kommer *handlingsutrymmen* presenteras. Lipsky (1980) menar att *street-level bureaucrats*, eller gräsrotsbyråkrater, tillämpar informella och formella normer. En lagstiftning som ska vara generell för hela landet kommer på olika ställen att tillämpas annorlunda baserat på gräsrotsbyråkratens egna personliga erfarenheter och uppfattning. Handlingsutrymmet som denne person besitter i och med dess position kan i sin tur leda till osäker tillämpning av lagen.

“Police can turn an blind eye based on personal experience within the situation at hand.” (Lipsky, 1980, s. 20)

Polisen har möjlighet att utföra sanktioner bestämda av makthavare. Tillämpningen av de stiftade lagarna är vad Lipsky (1980) intresserade sig för. Det kommer alltid att finnas en diskretion mellan lagens mening och tillämpning. Härifrån presenteras vidare begreppet diskretionär makt, vilket enligt Lipsky (1980) avser att beskriva den situation som kan uppstå om det finns missnöje till makthavarna. Då kan individer som tillämpar lagar och regler, exempelvis polis, ta till egna medel för att, med sin egen tolkning, bidra till rättvisa. Man kan helt enkelt förhålla sig selektivt till de regler och lagar som gäller, för att matcha sitt eget tycke om den givna situationen. Dessutom kan inadekvata resurser i förhållande till arbetsbörda och tidspress för gräsrotsbyråkraterna,

exempelvis polisen, påverka tillämpningen. Det kan resultera i missnöje för makthavarna, eller överhuvud, vilket i sin tur leder till egen tillämpning av en lag eller regler som är tänkt att vara generella, enligt Lipsky (ibid, s. 14-20).

4.2 Tidigare forskning

Inom samhällsvetenskaplig forskning, speciellt inom kriminologi samt rättssociologi, finns en lång historia där man studerat gängvåld och utanförskap (se ex. Lemert, 1951 och Haller et al. 2020). Det finns inte mycket i den svenska litteraturen som behandlar just visitationszoner, vilket är vad denna studie fokuserar på. Det finns dock amerikansk, svensk och skandinavisk forskning som studerar aspekter och teman som kan anses vara kopplade till det fenomen som denna studien avser att undersöka. Man kan se att det finns ett stort antal studier i Sverige, liknande denna, som uppkommer i samband med lagförslaget och olika samhälleliga debatter, oftast i form av studentuppsatser, som behandlar just visitationszoner. Dessa kommer dock inte att vara aktuella för detta avsnitt då denna del fokuserar på peer-reviewed material.

4.2.1 Polisens arbete

Det kan läsas ur Saarikkomaki, et al., (2021) studie hur vissa unga män ser sig som specifika mål för polisens visitationer, utan en skälig grund, medan andra ansåg att polisens närvaro bringade säkerhet. Det konstaterades alltså två olika upplevelser, dels att polisen uppfyller målet om ökad säkerhet, dels att ens egen säkerhet blev hotad av deras närvaro.

Vidare visar Haller et al. (2020) hur unga män i utsatta områden upplevde olika former av våld från polisen vilket det, i deras mening, saknades grund för. Det förekom fysiskt våld och de beskrev hur polisen använde indirekta och förnedrande våldstekniker, några av vilka kan kategoriseras som sexuella trakasserier, förödmjukelse och offentlig förnedring. Ur deras perspektiv agerade polismakten oförutsägbar. Det fanns helt enkelt inget ramverk för hur polisen verkade agera gentemot männen i fråga. Männen kände att deras integritet hotades av polisens agerande. En intervjuperson i berättar;

“The day it happened the police caught me and accused me for driving a car [...] I was just standing with the others [friends]. (...). Then I was arrested. While I was arrested they almost tore off my arm and they

used violence and knees." (Man, 26 years old, int. 3) (Haller et al. 2020).

I brottsförebyggande arbete i utsatta områden, är det enligt Ghazinour et al. (2021) fördelaktigt med poliser som har större erfarenhet och högre ålder än deras yngre mer oerfarna kollegor. Äldre poliser tenderar att hantera svåra situationer i yttre tjänst bättre. Det är således viktigt, att det utöver en långsiktig plan för dessa områden, finns rättsliga aktörer med rätt och utbildning och erfarenhet.

Det finns en brist på ömsesidig tillit, mellan de boende i områdena och polisen. Poliserna vet inte hur de kan komma att bli bemötta i sitt arbete, och det finns ett orosmoment kring detta (Kammersgaard et al., 2021 & Haller et al., 2020). Seniora poliser anser sig kunna hantera vissa situationer bättre än andra kollegor, och menar att det är viktigt att bygga en god relation till invånarna, för att vara framgångsrik (Kammersgaard et al., 2021). En dansk polis beskriver det hela;

"We always greet people when we patrol on foot. We also often shake hands with them. A lot of the new officers are a bit reluctant about that at first, because they are not used to be doing it like that. But then they just have to learn it."

4.2.2 Etnisk profilering

Tidigare studier har visat att boende i utsatta områden kan uppleva att områdenas rykten till viss del är oförtjänt (Granbom. and Taei 2022 & Haller et al., 2020). Hur en problematik målas upp och talas om, i exempelvis massmedia, kan enligt Hallin, et al. (2020) och Granbom och Taei (2022) resultera i viss förändring i polisens arbete i de områden som det talats om, även hur övriga samhället kommer att uppfatta problematiken och se på invånarna i området. Unga män upplever att polisvåldet de kan utsättas för i områdena kommer från fördomar, och att det ofta ges uttryck av omotiverad mängd våld eller helt enkelt godtyckligt ingripande av polisen. Individer vittnar om hur deras etniska ursprung kunde upplevas som anledningen till att de blev utsatta (Haller et al., 2020). Det kunde handla om nedlåtande kommentarer från polisen, som kunde uppfattas som rasistiska, samt att individerna som intervjuades kunde känna sig övervakade när de endast skulle handla i lokala affären, vilket kopplades till deras ursprung (Hallins et al., 2020, s. 54).

Studier visar hur områden med invånare av olik etnisk bakgrund har en ökad risk för utsatthet. Hur individer blir behandlade baserat på sin etniska tillhörighet kan komma att bidra till ytterligare stigmatisering (Granbom och Taei. 2022 & Haller et al., 2020). En norsk studie visade på hur unga personer tillhörande minoritetsgrupper i samhället tenderar att initialt ha en lägre tillit till polisen, och att denna tillit fortsatt minskade efter att de varit i kontakt med poliser (Singh, 2020). Tillit till olika institutioner aktiva för brottsbekämpning och social sammanhållning kan komma att påverkas på grund av känslan för orättvis behandling. Det tenderar att finnas brist på tillit till de organ som ska jobba för den kollektiva sammanhållningen och motverka brottsligheten i områdena (Gerell, 2017, s. 14 & Hallin, et al., 2020, s. 55). Hallin et al., (2020) menar att det finns upplevelse av att trakasserier förekommer i samband med polisens arbetssätt i områdena;

“Negativa relationer kan även baseras på polisiära arbetssätt (exempelvis ständiga kontroller) där de boende upplever sig trakasserade.”

4.2.3 Utsatta områden

Tidigare forskning kan även visa på riskfaktorer kopplade till det bostadsområde man växer upp i, genom exempelvis ekonomisk, social och etnisk segregation (SOU 2010). Man ser att arbetslösheten ofta är högre i dessa områden, och olika myndigheter verkar saknar de resurser som krävs för att långsiktigt arbeta med den problematik som gängkriminaliteten utgör. Om vi talar om avskräckande metoder så anser Roman et.al., (2017) att det har gett positiv effekt på kort sikt men för att lyckas över tid behöver hotet, från exempelvis polisen eller annan myndighet, vara konsekvent över en längre period (Roman et al. 2017).

Avskräckningsprincipen bygger på idén att människor är rationella aktörer som väger fördelarna mot nackdelarna. Om hotet om exempelvis fängelse eller andra sanktioner är tillräckligt stort skulle detta få individen att inte ingå i brottsliga aktiviteter. Laub och Sampson (2001) menar att individen i fråga måste ha bestämt sig om denne vill bryta med sitt kriminella liv. Motivationen eller viljan att sluta med kriminalitet kan dock påverkas av till exempel en påtaglig risk (tex en överdos eller ett hot) eller att personen

riskerar ett fängelsestraff.

En risk i och med ovanstående känsla för orättvisa kan enligt Hallins et al (2020), leda till att personer boende i områdena tar lagen i egna händer, och i princip skapar sitt eget rättssystem vart efter invånarna senare måste förhålla sig till. Detta kan resultera i att man måste ta till vissa polisiära verktyg för att få bukt med situationen (ibid, s. 113). Ett citat av en polis från en dansk intervjustudie (Kammersgaard et al., 2021) där man tittat på polisers upplevelse av arbete i visitationszoner lyder;

“What a lawless place [. . .] I do not trust the intentions of the people out there. For example, if we are called out there to assist some fire fighters with putting out a fire, then suddenly you get bricks thrown at you. What the hell is that about? You are a bit more on your toes out there.”

Sammantaget visar forskningen inom området på olika synvinklar kring problematiken, men att det finns en gemensam upplevelse om brist på tillit, både från invånare och polisens håll. Frågan är således hur man ska hantera problematiken, och vad som är det bästa tillvägagångssättet.

5. Resultat

5.1 Intervjuerna och dess teman

I den här delen kommer resultaten för de sju olika intervjuerna presenteras genom en deskriptiv analys, nedan. Olika delteman har identifierats i intervjuerna, vilket består av; 1) *Makt* 2) *Diskriminering* 3) *Egna relationer till rättsväsendet* 4) *Politikernas roll/förtroende* 5) *Vem påverkas* och 6) *Möjlig effekt vs. mål*. Tabell.1 visar vilka av deltagarnas intervjuer som behandlar de olika teman, samt vilka av dessa som det fokuseras på. Vidare analys av resultat kommer att presenteras under rubrik 6. *Analys*.

Tabell. 1 Deskriptiv analys av intervjumaterial.

Deltagare	Datum	<i>Makt</i>	<i>Diskriminering</i>	<i>Egna relationer</i>	<i>Förtroende</i>	<i>Vem påverkas</i>	<i>Effekt vs. mål</i>
Ett	04/24	x	x		x		x
Två	04/24	x	x	x		x	x

Tre	04/24	x	x	x	x		x
Fyra	04/24		x	x		x	x
Fem	04/24	x	x	x	x		
Sex	04/24	x	x		x	x	
Sju	04/24	x	x		x	x	x
Top citerade teman	1-4	2	1	4	3	3	3

5.1.1 Makt

Begreppet *makt* förekommer i sex av sju intervjuer. Olika maktförhållanden är enligt tre av deltagarna centralt för hur polisen kommer arbeta inom visitationszoner. De har en uppfattning om att vissa poliser använder sig av sitt våldsmonopol för att kontrollera invånare i de utsatta områdena, ofta baserat på fördomar snarare än på riktig brottsmisstanke. Den uppfattning delas av de sex deltagare som talade om temat makt. Somliga hade trots detta viss förståelse för polisens agerande. Deltagare nummer sex, en av de äldre deltagarna, uttrycker sig om situationen;

"Alltså, det är inte kul att riskera att bli stoppad för att en polis har fördomar om ens utseende eller hur ja, ursprung, det är inte rimligt du vet. Men det är också många ungdomars fel, de betar sig på ett sätt som vi inte gjorde förut. Det är klart nya poliser kommer bete sig som idioter om de tror att vi är idioter. Det har blivit vi mot dem...." (Deltagare sex)

Polisens maktutövning uttrycks som ett svar på en ohållbar situation. Situationens ursprung ställer sig dock deltagarna olika till. En av deltagarna anser att det är polisen och samhället som är bär skulden, medan deltagare sex anser att ungdomen har ett ansvar, och att han inte vill bära ansvaret för *deras* misstag. Det är dock en gemensam hållning att maktmissbruk riskerar att förekomma i större utsträckning, och att de nya förhållandena riskerar att ytterligare bidra till missnöje och minskat förtroende för polisen och deras insatser;

"Tänk, man går i skolan, betalar skatt, gör sitt, ändå ska man bli straffad eller misstänkt. Det är helt orimligt. Jag tror att vissa kommer tänka, fuck it, och fortsätta begå brott, för bra beteende lönar sig inte. Polisen kommer utnyttja visitationzonerna på ett sätt politikerna inte räknat med, eller skiter i." (Deltagare två)

En annan deltagare berättar hur han upplevt att polisen alltid haft en översittarattityd, och att han aldrig har blivit behandlad som sina vänner av skandinaviskt ursprung. Det finns en oro för risken att bli orättvist behandlad. Han beskriver hur han blir stoppad på väg till affären, jobbet och andra vardagliga aktiviteter, och hur detta upplevs;

“De (polisen, red anm.) kommer inte hantera det, alltså, på ett bra sätt. De kommer som vanligt, om inte värre, stoppa och visitera oss utan anledning. Man känner sig maktlös. Vad ska jag göra? Om jag tjafsar, eller säger emot, har jag ju ändå inga rättigheter känns det som, det är bara att acceptera.” (Deltagare sju)

5.1.2 Diskriminering

Ett centralt tema i samtliga intervjuer var oron för att bli diskriminerad till följd av lagregleringen. I intervjuerna använde man orden *diskriminering* och *kränkande* i olika sammanhang. Exempelvis beskriver man hur lagen kan förvärra situationen i områdena för individer som rör sig där. Det finns en gemensam syn på att lagen innebär en risk som inte funnits på samma vis tidigare. Deltagare tre beskriver;

“Ja, förut försökte polisen mer bygga band med de som rörde sig i områdena. De kom dit, kollade hur läget var, sen åkte de vidare. Mer för att visa så att de var där. Nu känns det kränkande, som att de kommer kunna bete sig lite som de vill baserat på deras egna åsikter.” (Deltagare tre)

Risken för diskriminering baserat på det yttre, exempelvis etnicitet och klädstil, uppkommer frekvent i intervjuerna. Deltagare anser att deras etnicitet kan komma att användas emot dem för att utföra grundlösa visitationer. De anser att risken tidigare existerat, men att risken i och med lagregleringen kommer öka.

“...känns kränkande att de kan stoppa vem som helst utan att de ska behöva misstänka ett brott...att det är baserat på vad dom (polisen, red. anm.) känner eller tänker, baserat på hur man ser ut. Det känns kränkande...” (Deltagare ett)

Klädstil är ett tema som återkommer i intervjuerna, detta med grund i det uttalande av Melin (L) där han sa;

“alla som går runt med Gucci-kopiekepsar är inte gängkriminella, men många gängkriminella bär Gucci-kopiekepsar” (Bridfelt, SvD, 2024)

Med denna pressträff i åtanke, har två deltagare uttryckt hur de känner och tror att detta kan komma att användas emot dem och andra. Det noteras dock att klädstilen inte endast är vad som får polisen att stoppa personer, utan att det är en kombination med etnicitet som spelar roll för polisens agerande. Deltagare fem spekulerar;

“En svensk, blond, blåögd i 25-årsåldern som kanske klär sig i Hugo Boss kommer ändå inte bli lika utsatt som om jag skulle komma med Hugo Boss-tröja.” (Deltagare fem)

Deltagare fem anser att det är en självklarhet att etnicitet kommer att spela roll för polisens agerande. Och att klyftan mellan *vi och dom* kommer bli större. Han menar att det inte spelar roll vad man har i bagaget, exempelvis hög utbildning eller städad vardag, utan man kommer oavsett riskera utsatthet baserat på delvis etnisk tillhörighet.

“Man kommer aldrig riktigt känna sig som en svensk, det kommer alltid vara de här grupperingarna. Det kommer att skapa en stor klyfta. Större än förut.” (Deltagare fem)

Risk för diskriminering i och med lagregleringen är enligt honom, och andra deltagare, mycket troligt. Vad som har fått dem att känna så kan delvis grundas i tidigare erfarenheter med poliser och andra rättsliga aktörer. Ofta kopplas oron för diskriminering till etnisk tillhörighet och olika klädval. En deltagare uttrycker dock en förändring. Han tillägger att läget inte alltid haft denna underton av diskriminering;

“...personer kommer brandas som misstänka mål efter deras klädstil. Exempelvis om någon går runt med ett visst märke eller liknande. Det var inte så förut. Iallafall inte bekräftat som ett sätt för polisen att få arbeta på. Nu är det ju i princip det. Innan kändes det som att man hade mer rättigheter. Jag är inte säker på vilka rättigheter jag har längre.” (Deltagare ett)

Ytterligare en deltagare uttrycker;

“Jag bor i en förort, så ja, jag kommer att påverkas, baserat på hur jag ser ut och vart jag kommer ifrån. Det spelar ingen roll hur bra man har assimilerat sig eller hur duktig du har varit, vilken utbildning eller hur mycket du har jobbat för samhället. Du kommer ändå brandas som en av de kriminella bara för du ser ut som dem”. (Deltagare fyra)

5.1.3 Egna relationer till rättsväsendet

Flera som deltagit i studien har haft kontakt med olika myndigheter och rättsväsendet. Vissa genom att de har varit häktade eller suttit på anstalt, en del genom mer personlig kontakt i sina bostadsområden och en del genom att de några gånger blivit stoppade av polis. Det kan dock konstateras att alla som varit föremål för studien har någon form av egen upplevelse av rättsväsendet. I vissa fall vittnar dessa individer om positiva kontakter med olika myndigheter. Exempelvis genom en polis som varit trevlig och förstående, eller en häktesvakt med ett trevligt bemötande. Trots detta kan man se från intervjuerna att merparten av erfarenheterna de har, är negativa. På en fråga om en av deltagarna upplevt positiv kontakt med polisen svarade han;

“Nej, jag kan inte komma på någon gång. Jag känner alltid när jag blir stoppad att de hittar på anledningar. Exempelvis att jag kört för fort när jag vet att så inte är fallet. Eller att jag blir ifrågasatt om vart jag ska när jag endast är på väg hem från en vän eller så.” (Deltagare fem)

Vissa deltagare anser att det finns poliser som agerar rimligt efter förutsättningarna. Dock, att deras personliga erfarenheter säger att den mesta kommunikation de kan komma att ha med polisen i och med visitationszoner, kommer att bli negativ.

“Jag kan ibland med mer rutinerade poliser som varit i området länge känna att de fattar. Men de poliser som inte förstår hur det funkar...hanterar inte det hela på ett bra sätt...Det kommer hända oftare att man känner sig utsatt av exempelvis nya poliser.” (Deltagare två)

En yngre deltagare i studien svarar liknande på frågan, och går även han in på hur han upplevt en förändring;

“Innan var det inte lika allvarligt, eller för oss i alla fall. Jag vet att de äldre hade en annan relation till polisen. De kom till gården och snackade som vanligt. Det hade jag aldrig kunnat göra nu. De är aldrig trevliga och snackar bara, de bryr sig inte om oss, de vill ofta tjafsas eller ifrågasätta.” (Deltagare fyra)

5.14 Politikernas roll / förtroende

De som deltagit i studien har olika vetskap om och olika syn på politikens uttalande samt vad politiken generellt har för roll i samband med lagens implementering. Det finns dock en konsensus om att Tidöpartierna misslyckats i sin brottsbekämpande roll, och att

deras motiv ifrågasätts. Deltagare ett uttrycker;

“Personer som tycker det här är bra [lagregleringen] är personer som inte kan se det stora hela. De tänker “ah, vi kan visitera alla kriminella så är det klart, eller klädda på ett visst sätt så löser det sig” men det är personer som inte har något grepp om hur det ser ut i, så kallade, utsatta områden. Det kommer inte fungera för de har ingen insikt i problematiken.” (Deltagare ett)

Alla deltagare som berört ämnet politik i större utsträckning hade svårt för det kontroversiella uttalande som även nämnts ovan i avsnittet *diskriminering* där Melin (L) uttrycker sig i direktsändning. Det är ett bevis för exempelvis deltagare tre om politikernas oförståelse för det strukturella problemet. Det finns en känsla för att man förlöjligar situationen och/eller förenklar det. En deltagare diskuterar uttalandet;

“Att uttrycka sig på det viset är helt sjukt. Det finns ingen grund i det han säger. Alla kan klä sig så...Att sätta hårt mot hårt kommer bara resultera i mer segregation. Det känns som att det är det de vill när de uttrycker sig på det sättet.” (Deltagare fem)

Två deltagare menade att de inte hade någon särskild insikt i hur politikerna ställde sig till lagen. Trots det kunde de gissa sig till vilka partier som var för lagen, och vilka som var emot. De kunde även säga att de kände ett minskat förtroende för Sveriges politiker baserat på att lagen röstades igenom. Deltagare nummer tre svarar angående sin första reaktion på att få höra om lagregleringen;

“Helt absurt att den här lagen gick igenom. Jag trodde aldrig att något sådant skulle införas med tanke på att segregationen redan är ganska stor, och det här kommer bara öka den. Vi blir stämplade på ett sätt. Jag trodde aldrig detta skulle ske i Sverige av alla ställen.” (Deltagare tre)

En deltagare kunde dock ha viss förståelse för att man valt att rösta igenom lagändringen. Han menar att något måste göras. Han har själv förlorat personer i gängkrig, och ser därför att det inte är tillräckligt med visitationszoner. Han menar att politikerna inte har förståelse för problematikens grunder, och att valet att implementera zonerna känns som ett sätt att vinna röster, snarare än att det kommer att vara effektivt för sitt ändamål.

"Jag ser hur folk dör hela tiden. Det är hemskt. De måste få stopp på det här, och då får man göra ändringar i lagen. Jag tror inte att det kommer funka tyvärr, men låt dem testa. Jag säger inte att de gör allt rätt. De hade kunnat på andra sätt som kommer göra större skillnad." (Deltagare sju)

5.1.5 Vem som påverkas

I fem av sju intervjuer talar deltagarna mer ingående om vilka som kan påverkas av visitationszoner. De ser enhetligt på att det finns risk att personer utan kriminella kopplingar kan påverkas. Deras syn på om de kriminella faktiskt kommer påverkas som tänkt är delad. Deltagare tre uttrycker;

"De kommer klart fånga upp en del kriminella genom att visitera de som ser ut så som jag, för många kriminella ser ut så här. Skägg, annat ursprung, unga grabbar. Men det är många andra som kommer åka på den som inte har något med sådant att göra." (Deltagare tre)

Fem av deltagarna anser att det utökade tvångsmedlet är orimligt i förhållande till effektivitet. Inställningen är för det mesta negativ. En deltagare menar att det inte finns tillräckligt med stöd för att arbetssättet kommer fungera för att stoppa gängen;

"...jag menar, de kriminella vet hur de ska anpassa sig efter de nya lagarna. Jag tror inte det här skulle kunna vara ett sätt för att lättare kunna stoppa de kriminella. Jag tror inte det kommer hjälpa"... "Det kommer bara få polisen att slösa resurser, det finns säkert andra sätt." (Deltagare fyra)

På frågan om hur man annars hade kunnat arbeta i områdena, anser två deltagare att skapa band är det mest effektiva sättet att få unga på rätt bana i livet. De kan se hur polisen tidigare jobbat på detta vis, men ser en utveckling i hur polisen valt att inte använda sig av detta arbetssätt i samma utsträckning som tidigare. Detta har byggt upp en oroskänsla för att det kommer bli värre än innan i områdena. Deltagare sju, en av de äldre deltagarna, menar att skillnaden är stor på nu och då. Att oskyldiga kommer i kläm har enligt honom inte varit lika vanligt förekommande;

"Innan kände man sig inte hotad på samma sätt. Polisen kunde komma fram, hälsa, de visste ditt namn, de var ibland, eller ofta, trevliga. De gick inte på någon hårt i onödan om personen inte gjort något du vet. Nu känner man sig som ett problem i mängden." (Deltagare sju)

En annan deltagare delade synen om att det är de oskyldiga, alltså de som varken har ett kriminellt förflutet eller är aktivt kriminella som kommer att påverkas. Han menar dels att kriminella kan anpassa sig efter lagregleringen, dels att de som faktiskt spelar någon roll för gängkriminaliteten i området, inte kommer röra sig i dessa om en zon är aktiv.

“Jag tror inte det kommer göra någon skillnad för mig, nej. Om en polisbil åker bakom mig och slår upp mitt regnummer kommer de stoppa mig ändå vart jag är, på grund av min historik har de en markering om att de ska stoppa mig.”...“Det är mer de som inte har något med saken att göra som kommer bli drabbade.”

(Deltagare sju)

5.1.6 Möjlig effekt vs. mål

Samtliga deltagare som berör ämnet ifrågasätter huruvida lagen kommer att bidra till ett effektivt brottsförebyggande arbete. Några av dem kan se att det kan leda till fler gripanden av kriminella, vilket i sin tur kan leda till fler fällande domar. I samband med denna insikt menar de flesta dock att det samhället måste offra för de få gripanden lagen kan lyckas bringa, inte är värt det. Deltagare sju menar;

“Jag tänker testa, försök. Jag förstår att de måste göra någonting. Jag har tyvärr svårt att se hur det skulle göra någon större skillnad.” (Deltagare sju)

En annan deltagare;

“Det kanske kommer vara någon här och där som åker på den. Men de kriminella kan anpassa sig. Om man inte vill bli gripen för att man har planerat något, så kommer man inte gå ut i området med sådana kläder, eller se misstänksam ut. Plus, om polisen vet att du har en historik får de ändå stoppa dig som det ser ut idag.

Jag förstår inte riktigt skillnaden.” (Deltagare ett)

Tre deltagare uttryckte även hur polisen endast kommer slösa resurser på lagregleringen, och att man kunde ta till mer effektiva åtgärder;

“Det är något som bara kommer kosta staten massa pengar i onödan. Allt för att oskyldiga ska känna sig utsatta. Det är fel fokus.” (Deltagare ett)

Sammanfattningsvis uttrycker deltagarna att de kriminella personerna under en viss tid

kanske skulle hålla sig borta från området, men att den långtgående problematiken med gängkriminalitet egentligen inte skulle förändras. Lagregleringen ses av deltagarna som en snabb och icke genomtänkt lösning.

5. 2 Lagregleringen i Sverige

Kommande avsnitt behandlar visitationszoner i svensk och delvis dansk lagstiftning, samt vad detta innebär för polisens befogenheter enligt polislagen (1984:387).

Polisverksamhetens ändamål uttrycks i 1 § polislagen som *“...till att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att i övrigt tillförsäkra allmänheten skydd och annan hjälp.”* Hur Sverige ska upprätthålla detta syfte har varit, och är, en het debatt. På vilket sätt regeringen väljer att fördela resurser och vilka lagar som läggs fram i kampen mot gängkriminaliteten är diskussionen med olika perspektiv (se motivation till lagregleringen & syn på lagregleringen).

Enligt 8 § 1 st, ska en polis *“...ingripa på ett sätt som är försvarligt med hänsyn till åtgärdens syfte och övriga omständigheter”*. Det är således konstaterat att en polis inte får göra ett ingripande utan skäligen grund. Om tvång måste användas ska det finnas en begränsning för att tvångsmedlet endast används i proportion till att det avsedda resultatet uppnåts. För att se till att dessa krav bibehålls och att polisen utför sitt arbete enligt dessa principer i samband med de utökade möjligheterna för tvångsmedel, anser man (se ex. *Civil Rights Defenders* och Rädna Barnen remissvar gällande Ds 2023:31) att det är av vikt att ytterligare granskning kan ske av polisens arbete i visitationszonerna. Detta har vidare uttryckts i exempelvis motion 2021/22:4031 av Kristersson (M) där han menar att; *“...Det är därför angeläget att det, utöver JO:s och JK:s extraordinära tillsyn över polisen, också sker en mer löpande och kontinuerlig granskning av polisväsendet.”*

Lagrådsremissen menar dock att det ligger utanför det aktuella lagstiftningsärendet att göra sådana bestämmelser (Lagrådsremiss 2024, s. 20).

Vidare i kommentarerna till den nya paragrafen i PL 22 a § kan läsas hur en polisman *“...får använda tvångsmedlen i den utsträckning det behövs för att förebygga eller förhindra den brottsliga verksamhet som zonen har införts för att motverka.”*, men att det måste finnas en anledning eller förhöjd risk att det kan påträffas ett farligt föremål för att polisen ska få använda sig av dessa tvångsmedel. Vidare kan det läsas i lagrådets remiss hur;

“...klädsel och liknande i vissa fall motivera ett ingripande, såsom om den tyder på att personen i fråga kan ha koppling till de grupper som är i konflikt eller på att personen kan ha ett farligt föremål på sig.”

Det noteras i sista delen hur förmodad etnicitet eller nationalitet inte *enbart* får användas som grund för ett ingripande. Malzoff som utrett frågan åt polisen uttryckte i P4 Malmöhus hur det är viktigt att inte fastna vid att en person riskerar att bli visiterad baserat på hur denne ser ut eller vilket klädmärke personen bär. Detta trots att det kan finnas en anledning att ta detta i beaktning i samband med annan underrättelse eller om man agerar misstänkt (Larsson, SR P4 Malmöhus. 2024, 02, 08).

I diskussion om det kan föreligga risk för kränkande av enskildas integritet kan läsas i utredning (Ds 2023:31) till lagregleringen att;

“...bl.a. att befogenheterna bör avgränsas till situationer där det klart framgår att behovet och den förväntade effekten av befogenheterna väger tyngre än integritetsintrånget de innebär.” (ibid, s.89).

Man påtalar det krav som finns i och med europadomstolens praxis, dock att det inte finns en minimistandard för vad som krävs för att uppfylla det krav som kommer av förbud mot integritetskränkande tillvägagångssätt i artikel 8 i EKMR. Reglerna ska dock vara; *“tillräckligt precisa, förutsebara och avgränsade för att skydda enskilda mot missbruk och godtycke.” (ibid)*

Kritik har riktats mot remisstiden för ärendet av exempelvis Kammarrätten i Göteborg, Svea hovrätt och Umeå universitet, vilket uppmärksammats av Lagrådet i deras remiss. Man konstaterar dock att den rådande situationen gällande spräng- och skjutvapenvåld måste tas i beaktande när man bedömer svarstiden för ärendet, och att det är rimligt med skyndsamma åtgärder (Lagrådsremiss 2024, s. 21). Vikten av skyndsamma åtgärder påtalas även i motionen 2021/22:4031 av vår nuvarande statsminister Kristersson m.fl. där man kritiserade dåvarande regeringen för att agera senfärdigt och försiktigt i förhållande till problematiken i utsatta områden. Man krävde snabbare insatser och kortare utredningar för att ta tag i problematiken, med hjälp av husrannsakan i kriminella miljöer - även i bostäder - utan skälig misstanke om brott.

Utredaren i DS 2023:31 har, genom National enhed for Særlig Kriminalitet i Köpenhamn, träffat dansk polis som arbetar med visitationszoner. Det konstateras av den danska polisen att visitationszonerna hjälpt att förebygga upptrappning av gängkriminalitet och

skjutvapenvåld. Man kan dock inte säga exakt vad det beror på, men menar att det delvis har att göra med ökad polisiär närvaro, dels förståelsen för gängen i området. Detta påpekas som viktigt för att godtyckliga visitationer inte ska ske, och att det är avgörande med gedigen kunskap om vad visitationszoner innebär för att de ska lyckas (DS 2023:31, s. 59). Här gäller det, på samma vis som Sverige avser, inte att det finns en konkret misstanke, utan endast en risk att det kan finnas vapen eller andra föremål som kan komma att användas i kriminella syften (Folketingstidende 2003–04, tillægg A, s. 5920 och 5892).

5.2.1 Internationell lagstiftning

Internationell lagstiftning, såsom Europakonventionen är bindande i Sverige, vilket innebär att vår lagstiftning inte får strida mot dess bestämmelser enligt 2 kap. 19 § i RF. Det som i FN-konventionen är bindande är vad staterna skrivit under och ratificerat. Sverige har anslutit sig till merparten av de centrala delarna i konventionen (Regeringskansliet 2011). Det bör dock noteras att stater, trots allt, har självbestämmanderätt enligt suveränitetsprincipen, och att det finns en viss tolkningsfråga gällande de rätt-och friheterna uttryckta i UDHR. Vidare gäller barnkonventionen enligt svensk lag (2018:1197) sedan 2020. All lagstiftning som rör barn ska stiftas i överensstämmelse med barnkonventionens krav och bestämmelser (prop. 2017/18:186 s. 94). Europakonventionen angående skydd för de mänskliga och grundläggande friheterna finns i lag (1994:1219) där första paragrafen lyder;

“Som lag här i landet ska gälla den europeiska konventionen den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.”

Artikel 8 i EKMR, som enligt första stycket lyder; 1. Var och en har rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv... och andra stycket; 2. Offentlig myndighet får inte ingripa i denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till den nationella säkerheten, den allmänna säkerheten eller landets ekonomiska välbefinnande, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter. Ytterligare i EKMR som behandlar förbud mot diskriminering baserat grund såsom kön, ras, hudfärg, religion, politisk eller annan åsikt, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet...(artikel 14). Dessa tas upp dels av utredning (Ds 2023:31) och

lagrådsremissen (2024), samt av remissvar som poängterar risken för att dessa kan brytas i och med lagregleringen (se ex. Rädda barnens remissvar och DOs remissvar gällande Ds 2023:31). Både RF och Europakonventionen ställer krav på att inskränkning av den personliga integriteten måste vara proportionerlig i förhållande till vad som föranlett situationen. Detta innebär bl.a. att det klart framgår att behovet och den förväntade effekten väger tyngre än innebörden av integritetsintrånget.

I artikel 12 i UDHR lyder kravet:

“Ingen får utsättas för godtyckligt ingripande i fråga om privatliv, familj, hem eller korrespondens och inte heller för angrepp på sin heder eller sitt anseende. Var och en har rätt till lagens skydd mot sådana ingripanden och angrepp”

Utredningen (Ds 2023:31) hänvisar till denna UDHR-artikel och påtalar en överhängande risk att dessa krav riskerar att inskränkas vid tillämpning av visitationszoner. Lagrådsremiss(2024) och utredning Ds 2023:31 av regleringen anser dock att dessa krav följs genom att inskränkningen kan anses proportionerlig i förhållande till brottsproblematiken i samhället, samt att polisens arbetsätt i möjligaste mån ska anpassas för att en rättssäker tillämpning förhåller sig till kraven..

Barnkonventionens bestämmelser görs också aktuellt vid utredning DS 2023:31 och Rädda Barnens remissvar. Här har ex. kap. 16 i barnkonventionen, vilket behandlar skyddet för barns privatliv där;

“Inget barn får utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv.”

anses aktuellt för bedömning om lagens effekter (se DO's remissvar 2024, *Civil rights Defenders* remissvar 2024, Rädda barnen remissvar 2024 och Lagrådets remiss 2024). Vidare har Rädda Barnen utifrån artikel 12 barnkonventionen som berör barnets rätt att uttrycka sina åsikter och bli hörd i enlighet med nationella procedurregler, kritiserat lagförslaget. De menar att tillämpningen av kan komma att strida mot artikeln. Man menar på att utredningen inte tagit hänsyn till att många unga och barn kan drabbas av visitationszoner, vilket bör ske för att uppfylla kraven som ställs i konventionen.

Både *Civil Rights Defenders* och DO har i sina remissvar kritiserat förslaget utifrån de grundläggande fri-och rättigheterna. Vidare sägs att det finns en överhängande risk att

de bryts vid implementering av visitationszoner. Man menar att om regeringen trots detta, bestämmer sig för att införa lagregleringen, är det av vikt att begränsa förslaget till en tillfällig lagstiftning om två år för att effektivt kunna utvärdera effekterna av lagen (*Civil Rights Defenders*, 2023 & DO, 2024).

6. Analys

6.1 Risker

Risker med visitationszoner är ett aktuellt ämne, vilket framgår denna studies intervjuer, remissvar (se ex. Rädde barnen och DO's remissvar) och offentliga utredningar (DS 2023:31). Många intervjudeltagare uttrycker frustration över de konsekvenser som kan komma av lagregleringen. Man menar, precis som *Civil rights defenders* (2024) och DO (2024) att det finns risk för ytterligare stigmatisering och diskriminering av boende i utsatta områden. Deltagare tre använder specifikt ordet *stämpling* vid intervjun och menar att lagregleringen kommer att leda till vidare stämpling av invånarna samt segregation (se intervju med deltagare tre).

Tannenbaum (1938) menar att samhället alltid söker en syndabock, detta genom exempelvis fysiska attribut eller attityder som kan kopplas till grupperingen i fråga, som sedan får en negativ klang genom samhällets stämpel på denne. Att en viss klädstil skulle kunna ligga till grund för polisens ingripanden, vilket debiteras i publika kritiserade uttalanden (Bridfelt, SvD 2024), har gjort starkt intryck på studiens intervjuobjekt. Något som kan visa på vikten av hur förtroendevalda politiker väljer att uttrycka sig i massmedia, då effekten riskerar att bli minskat förtroende för lagen och rättsväsendet (se intervju med ex. deltagare fem och tre). Även i Lagrådets remiss (2024) kunde man konstatera att arbetssättet inom visitationszoner riskerar att leda till att dels kläder kan användas som grund för visitationer;

"...klädsel och liknande i vissa fall motivera ett ingripande, såsom om den tyder på att personen i fråga kan ha koppling till de grupper som är i konflikt eller på att personen kan ha ett farligt föremål på sig."

Något som kan tyckas förvirra det ytterligare kan ses i ett annat offentligt uttalande av Malzoff (Larsson, SR. 8:e februari 2024) som utrett frågan om visitationszoner åt polisen. Han menar att underrättelse, och hur man klär sig, *kan* vara ett sätt för polisen

att se vilken grupp individen i frågan rör sig i, men att man inte ska fastna vid att just klädmärken skulle avgöra huruvida du kommer bli visiterad eller inte.

Vad samhället uppfattar som kriminella attribut kommer kunna forma hur gruppen blir behandlad (Tannenbaum 1938, d. 5-20), något deltagarna ser som en bidragande faktor till risken att unga män fortsätter/startar sin kriminella livsstil. De uttrycker hur de ser en risk att personer som blir grundlöst misstänkliggjorda, inte kommer se någon mening med att hålla sig borta från kriminalitet (se intervju med deltagare två och tre). Hur politiker uttrycker sig i media, om i detta fall visitationszoner, kan således leda till att makthavare bidrar till vem/vilka som passar in i mallen "kriminell". Det är ett maktutövande, oavsiktligt eller inte, gentemot en specifik grupp individer, som utifrån studiens intervjuer visat sig bidra till en oroskänsla hos de som kan tänkas påverkas. Även tidigare forskning visar hur unga män upplever att de blir stämplade av samhället baserat på fysiska attribut. I dessa fall har personer som uttrycker denna känsla inte tillhört någon kriminell gruppering av egen utsaga (Hallin, et al. 2020, s. 55).

Risken för stämpling betonas av såväl informanter som remissinstanser och konstateras även av utredningen (DS 2023:31). Det är dock ansett av utredarna att beslutet om att införa visitationszoner är mer nödvändigt, och ett viktigare verktyg för polisen, än den medförande risk för stämpling och ytterligare stigmatisering som föreligger. Även i motioner har riksdagsledamöter uttryckt att riskerna som presenterades inte överväger behovet för visitationszoner (motion 2021/22:4031). Det har således gjorts en kostnadsanalys där målet övervägde vilka medel som behöver användas. Det noteras vidare i lagrådsremissen hur det finns handlingsutrymme för Sverige att tillämpa lagstiftning om visitationszoner, trots EKMRs krav som ställs för att skydda den personliga integriteten (Lagrådsremiss 2024, s. 9). Man har noterat i utredningen (DS 2023:31, s. 33) att inskränkningar mot artikel 8 får ske under vissa förutsättningar och att artikel 8 inte endast kommer med negativa förpliktelser för samhället om omotiverade inskränkningar i den enskildas rättigheter, utan även positiva skyldigheter att se till att enskildas rättigheter skyddas gentemot andra enskilda.

I kriterium 1 om *begriplighet* i Hjertstedts analysmodell (2019, s. 65-66) ska god lagstiftning förhålla sig till förutsägbarhet som inrymmer ett mått av begriplighet, dels

till att utformning av lagstiftning som kan påverka de grundläggande rättigheterna uttryckta i EKMR, förutsätter att regleringen endast får ske i en lag som är tillräckligt tydlig. Om invånarna i utsatta områden inte förstår syftet och/eller medlen som kan användas i samband med regleringen i PL, kan den då anses som *god*, eller är det upp till var och en att sätta sig in i lagstiftningen så pass att den till slut anses begriplig? Om ett så pass kritiserat uttalande av förtroendevald politiker, såsom Melins gällande "gucci kepsar" (Bridfelt, Svd 2024) tar så stor plats för de unga människors rättsmedvetande kopplat till den lagregleringen, kan det tyckas svårt att förvänta sig att alla individer, är kapabla till att tolka lagstiftningen i den grad som krävs för att den ska uppfattas som *begriplig*. Det kan möjligen inte förväntas att individer har den rättsliga kunskap som krävs för att kunna göra en grundlig analys av således uttalanden om lagen, som att ha insikt i deras rättigheter i samband med eventuell implementering. När uttalanden som ovanstående görs i samband med en lagändring, kan det påverka hur personer sedan kommer ställa sig till lagen i fråga.

Risken är att lagregleringen i vart fall ses som obegriplig. Om lagstiftningen anses obegriplig kan det enligt Durkheim (1906) uppstå ett tillstånd av anomi. De som kommer att regleras av lagen, behöver acceptera den kontroll staten kommer utöva, samt förstå syftet för denna (Durkheim 1906, p. 35 ff). I enlighet med Durkheims åsyftan på *anomi* kan deltagare tvärs argumentering falla in i begreppet där han påtalar en risk för att personer kommer ingå i kriminalitet för att samhället redan förväntar detta av honom (se intervju med deltagare två). Och om lagen inte ses som begriplig, vilket deltagare ett uttrycker, kan även detta leda till ett tillstånd av anomi.

För att minimera invånarnas känsla av oro för diskriminering eller godtyckligt polisarbete, är det av yttersta vikt att lagstiftningen är förutsägbar och begriplig (Rädda barnen remissvar och *Civil rights defenders* gällande DS 2023:31). Tidigare studier visar att lyckade insatser från polisen eller annan myndighet, förutsätter sig vara konsekvent över tid (Roman et al. 2017). När så inte sker är det svårt att uppfatta lagstiftningen som legitim eller begriplig.

6.2 Diskriminerande arbetssätt

Kan man garantera att individer inte *känner* sig diskriminerade eller att deras personliga integritet inte kommer att påverkas av en lagstiftning som specifikt gör intrång på den enskilda personen och dess privata sfär? Visitationszoner är trots allt ett tvångsmedel polisen kommer att tillgå, vilket i detta fall innebär att polisen ges utökade möjligheter att visitera folk utan brottsmisstanke. En visitation i sig, kan dock upplevas integritetskränkande, även när brottsmisstanke föreligger. Att en person misstänks för brott eller inte förändrar således inte personens upplevelse av att den personliga integriteten har kränkts.

De friheter som ofta kränks vid tvångsmedelsanvändning, exempelvis visitationer i zonerna, är skyddet för kroppslig och personlig integritet (2 kap. 6 § RF). Detta utgör ett exempel på de s.k. relativa fri- och rättigheterna. De relativa rättigheterna kan således begränsas genom lagstiftning (2 kap. 12 § RF). Denna begränsning får bara utföras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får därmed aldrig gå utanför ramen om vad som är nödvändigt, detta med hänsyn till det ändamål som har föranletts. En inskränkning av de relativa fri- och rättigheterna sker genom ett kvalificerat förfarande som regleras i 2 kap. 12 § tredje stycket RF. Vad är då ett godtagbart skäl för inskränkning? I intervjuerna framställs det som att det finns en konsensus i att visitationer av *oskyldiga* kan uppfattas som godtyckliga ingripanden av polisen. Merparten av intervjuobjekten kopplar detta till deras etnicitet snarare än att någon faktisk misstanke om kriminell verksamhet, och att risken för detta är hög (se intervju med deltagare; sex, fem, ett och tre).

Diskriminering är förbjudet enligt internationell och nationell lagstiftning. Detta kan läsas i dels exempelvis artikel 14 i EKMR och artikel 2 i UDHR som Sverige anslutit sig till.

Både ställning i samhället, etnicitet, och politisk uppfattning har varit aktuella ämnen för studiens intervjuintervjuer. Enligt Lipsky (1980) kan ett stort handlingsutrymme för gräsrotsbyråkrater eller *street level bureaucrats*, alltså de som kommer att tillämpa lagstiftningen, kunna leda till godtyckliga ingripanden. Lipsky menar att om polisen exempelvis vill bidra med egen form av rättvisa, eller om polisen inte vidkänns den lagstiftning som ska implementeras, kan detta i sin tur leda till att polisen tar till egna

oförutsägbara medel (ibid, s. 15). Det noteras även av utredning Ds 2013:31 att risken för diskriminering utifrån RF och EKMR kommer öka, och att handlingsutrymmet polisen har medföljer en risk för att stereotypiska föreställningar kan påverka vem polisen kommer intressera sig för (ibid, s. 84), något Lagrådet instämmer med (Lagrådsremiss 2024, s. 19).

Civil Rights Defenders (2024) och DO (2024) anser att det är angeläget att diskrimineringslagen utvidgas till att omfatta ett förbud mot diskriminerande polisiära ingripanden enligt vad som föreslås i betänkandet SOU 2021:94 (Lagrådsremiss 2024, s. 19). Regeringen anser dock att skyddet mot diskriminering redan omfattas av RF och EKMR. Polisen behöver därför vara extra noggrann i sitt arbete i zonerna för att förhindra att godtyckliga ingripanden sker, och ha nolltolerans gentemot diskriminering (ibid). Vidare kan intervjuerna med deltagare två och sex visa hur man ser en risk att nya poliser kommer hantera situationen efter lagregleringen sämre, än äldre mer erfarna polismän. Vilket stämmer överens med Ghazinour, M. et al. (2021) studie där man påpekar vikten av poliser som har mer erfarenhet och en högre ålder. Äldre poliser tenderar att bättre hantera svåra situationer i yttre tjänst jämfört med deras yngre, mer oerfarna kollegor (ibid).

Det kan tyckas benämningssvårt för analysen i hur det finns en utmaning i att tolka enskilda upplevelser. Neutraliseringsteknik, vilket innebär att personen rättfärdigar en annars icke-moralisk handling baserat på utomstående faktorer, kan ses som ett vanligt verktyg hos de som upplever utsatthet (Pershing, 2003). Det kan således finnas en tendens att man omedvetet använder tekniken, vilket är något som bör tas i beaktning vid analys av intervjumaterialet. Poliser är inte en homogen grupp, det finns alla möjliga etniciteter inom poliskåren. Att förslaget sedan kallas rasistiskt av före detta språkrör (MP) (Wallenberg SvD 2022) skulle därför kunna ses utifrån andra perspektiv, rasistisk för vem, enligt vem? Misstro konstaterades finnas hos både intervjudeltagare (se ex. intervju med deltagare tre och sju) för rättsväsendet, såväl hos polisen gentemot de unga männen i områdena (Kammersgaard et al., 2021 & Haller et al., 2020).

6.3 Effekter

Användandet av visitationszoner måste dokumenteras och presenteras på ett tydligt sätt för att undvika att rättsosäker tillämpning sker, enligt lagrådet (2024, s. 18). Remissvar (se ex. *Civil rights defenders & DOs* remissvar) pekar på vikten av att vara tydlig i sitt arbetssätt för att undvika polisiär tillämpning som kan uppfattas godtycklig och/eller diskriminerande. Klarhet är av stor vikt enligt ovanstående för att lagstiftning ska upplevas legitim. Något som även kan läsas som en av de kriterier Hjertstedt (2019) publicerat för att beskriva god lagstiftning (ibid s. 65). Det konstateras vidare i lagrådets remiss (2024, s. 18-19), att risken med tillämpningen kan bli att personer upplever sig bli orättvist behandlade, dels på grund av etnicitet och socioekonomisk status. Risken kan tyckas oundviklig då det ofta är områden som är socioekonomiskt utsatta som unga kriminella är bosatta i (Polisen 2023).

Att personer i socioekonomiskt utsatta områden känner att de står utanför samhället konstateras av tidigare forskning (se ex. Granbom & Taei 2022 & Haller et al., 2020). Ytterligare interventioner riktade just mot dessa områden kan uppfattas både som en ytterligare stämpling, men också som ett nödvändigt yttre tvång för att styra upp en ohållbar situation. Enligt Durkheim (1984) finns det en fördel i det yttre tvånget, så länge det kan legitimeras genom inre kontroll. Den inre kontrollen kan härledas till vissa invånares känsla av att situationen har gått för långt, och att ett yttre tvång av staten som annars inte skulle accepteras, istället kan anses som ett nödvändigt ont (ibid, s. 150-160).

Intervjudeltagarna beskriver dels en känsla för att lagregleringen inte kommer kunna bidra till någon nytta, dels att det är nödvändigt att åtminstone testa olika taktiker för att minska brottsligheten. Det finns viss förståelse för att regeringen behöver implementera ytterligare tvångsmedel, vilket kan upplevas som ett yttre tvång. Frågan är dock om det är att betrakta som ett nödvändigt ont? Det kan först besvaras när det finns resultat som visar på någon form av effekt.

Konsekvensen att oskyldiga utsätts är ett tema i intervjuerna. Man är orolig för risken att merparten av de som kommer att utsättas i samband med lagregleringen kommer bestå av *oskyldiga* individer. Deltagare vittnar om att de redan tidigare upplevt sig vara utsatta för poliskontroller utan grunder, vilket de härledde till etnicitet, snarare än att

man agerade misstänkt (se intervju med deltagare fyra och fem). Att känna sig oskyldigt utpekad kan till synes i intervjuer och tidigare forskning leda till en effekt att personer känner misstro till rättsväsendet, dock kan denna effekt ses redan innan lagregleringen, både genom utsagor av intervjudeltagare om egna erfarenheter av poliskåren, men även i fundering om eventuell effekt i Palmkvists uttalande (se avsnitt "synen på lagregleringen") där han påpekar polisens redan stora handlingsmöjligheter i och med redan existerande lagar om tvångsmedel. Denna syn delas med exempelvis ordförande för Polisförbundet (Juhlin, SVT 2022), samt deltagare sju och fem som har uttalat sig om förvirring kring vad för nytta lagregleringen faktiskt kommer kunna ha i jämförelse med hur det innan implementeringen sett ut. Man anser att polisen redan har utökade befogenheter för denna typ av ingripanden.

I lagrådets remiss (2024, s. 19) påtalar man vikten av att polisens insatser tydligt förklaras för att inte framstå som diskriminerande. Trots detta fortsätter man med att påtala att det sedan tidigare funnits handlingsutrymme för polisen, vilket kan bidra till att personer agerar på eget bevåg. Det finns med andra ord risk för att det polisiära arbetet i zoner utgår från etnisk bakgrund eller klädsel, snarare än genuin brottsmisstanke. Man avslutar dock med att polisen aktivt arbetar för att förebygga sådant riskabelt arbetssätt och att man ämnar att säkerställa tryggheten och friheten för invånare i utsatta områden (Lagrådsremiss 2024, s. 19).

Problemet med detta kan ligga i det handlingsutrymme som tidigare noterats av lagrådet och genom Lipskys (1980) teori, vilket pekar på att polisens tillämpning, där ovanstående arbetssätt ingår, kan komma att möjliggöra godtyckliga ingripanden. Polisens egna sätt att hantera problem kan visa att det finns behov av att ha fler möjligheter för utomstående granskning. Även *Civil Rights Defenders* är oroliga för polisens arbetsmetoder i samband med regleringen då de menar att det tidigare visat sig att de har låg träffsäkerhet i samband med ingripanden, och att de därmed finns risk för att de misslyckas med syftet med säkerhetszoner. De argumenterar därför för vikten av utomstående granskning av polisens arbete (*Civil Rights Defenders* remissvar, s. 8).

6.4 Vad annars?

Situationen i Sverige idag gällande kriminalitet är inte densamma som tidigare (Brå 2023). Att något behöver ske för att nå en förändring råder det således konsensus kring i både politiken (motioner 2017/18:1751, 2021/22:4031 & 2021/22:4190) och i intervjuer i denna studie (se ex. citat från deltagare sju). Hur detta ska ske på bästa sätt råder det dock delade meningar om. Vilka som kan komma i kläm för att få bukt med problematiken diskuteras, och man är inte alltid överens om medel i förhållande till mål.

Intervjudeltagarna fick besvara frågan om de hade förslag på andra sätt polisen skulle kunna hantera problematiken. Ingen hade ett direkt svar, annat än att något måste göras. En del ansåg att det var värt att *testa* visitationszoner, eftersom förändring måste ske. Detta ställer sig i kontrast till att vissa av dem samtidigt misstror sveriges politiker och regerings förmåga att kunna hantera problemet de står inför. Till detta kommer en tydlig misstro för polisens arbete. Se exempelvis intervju med en deltagare;

"...men det är personer som inte har något grepp om hur det ser ut i, så kallade, utsatta områden. Det kommer inte fungera för de har ingen insikt i problematiken." (Deltagare ett).

I motionen 2021/22:4031 av Kristersson (M) m.fl. anser man att föregående regering fattat beslut för långsamt i förhållande till problematiken, och att snabbare initiativ måste tas för att förebygga skjutvapen- och sprängvåldet. Här ligger dock problemet enligt Rädda Barnen (se remissvar gällande DS 2023:31) i att man inte har hunnit utreda eventuella risker som kan komma av den implementering som zonerna innebär. Mer tid för vidare utredning, än vad utredning DS 2023:31 visat på, hade bidragit till rättssäkerheten.

Om förtroendet för staten och rättsväsendet saknas, eller brister, kan detta leda till större svårighet att hantera problematiken i området. Enligt Durkheim (1984, s. 150-160) är det nödvändigt att det yttre tvånget även internaliserats, detta genom att sanktionerna upplevs som legitima i förhållande till målet och situationen. Genom intervjuerna i studien har det konstaterats att misstro för polisen och regeringen inte är något nytt. Det uppstod inte i samband med detta lagförslag, även om det kan tänkas öka i samband med det. Det går då att fråga sig om något kriminalpolitiskt beslut hade varit rätt, eller om förtroendet redan är för skadat? Åtminstone i den grupp som varit föremål för studien. Även tidigare forskning har visat att den enskilda individen måste bestämt sig för att avsluta sin kriminella bana på eget bevåg, och att avskräckningstekniker, eller

yttre tvång, endast räcker så långt (Laub och Sampson 2001).

6.5 Slutsats

Frågeställningarna 1) Upplever unga män bosatta i utsatta områden i Malmö att det finns en tänkbar påverkan för dem i samband med regleringen i polislagen? och 2) Vad är unga mäns känslor och inställningar kopplade till lagregleringen? - är således besvarade. De männen som varit föremål för studien har visat blandade känslor kring regleringen. Sammanfattningsvis kan oro för framtida ingripanden som kan upplevas kränkande för den enskilda personen identifieras. En tänkbar påverkan har i samtliga intervjuer kunnat konstateras, där merparten ser en negativ påverkan på deras person kopplad till polisens arbetssätt i zonerna. Två av sju intervjuade hade viss förståelse för en tänkbar påverkan på deras person, och kunde acceptera den med tanke på hur brottsituationen har urartat sig senaste åren, andra delade inte den uppfattningen.

Syftet med studien var vidare att kartlägga rättsmedvetande hos boende i utsatta områden i Malmö, samt att utföra en dokumentanalys av offentliga dokument kopplade till lagregleringen. Av dokumentanalysen kunde det konstateras att regleringen fått kritik i både remissvar och intervjuer baserat på risken för diskriminering och intrång på den personliga integriteten. Paralleller kan dras till tidigare forskning som visar att det finns risk med ett stort handlingsutrymme för polisen som kan leda till just ovanstående påtalad risk för exempelvis diskriminering och stämpling. Detta kan även ses i diskussionen fördd både av utredning, lagrådsremiss och kritiska svar till dessa (se ex. intervju med deltagare ett och fem & remissvar från DO och Rädda barnen gällande DS 2023:31). Analysen kunde även konstatera att delade meningar föreligger om lagregleringens möjliga effekter strider mot internationell lagstiftning. Här bedöms att ytterligare utvärdering av polisens arbete och lagens effekter krävs. Konsensus föreligger i förslaget om effektutvärdering även i remisser som ställer sig mer positivt till regleringen (Polisförbundets remiss gällande Ds 2023:31).

Rättsmedvetandet hos de unga männen har visat att deras inställning till den levande rätten som utgörs av lagregleringen är, i det stora hela, negativ. Det finns inslag av förståelse för att brottsituationen urartat på så vis att förslaget trots allt måste läggas

fram på bordet. Det kan inte anses att denna bild är representativ för det allmänna rättsmedvetandet, men det ger en insyn i hur de som kan komma att påverkas av lagregleringen i Malmö ser på den rättsliga situationen i och med visitationerna som kommer kunna utföras i zonerna. Det empiriska materialet har visat koppling till studiens teoretiska ansats då *stämpling* varit ett förekommande begrepp kopplat till känslan för införandet av lagregleringen. Olika kontrollmekanismer har även beskrivits av deltagarna gällande polisens arbets sätt, både i relation till tidigare upplevelser, men även i samband med uttryckta oros känslor för kommande interventioner. Det handlingsutrymme polisen besitter, som påtalas av exempelvis lagrådsremissen (2024) och andra instanser i studien, kan tydligt koppla till Lipskys (1980) begreppsapparat där han menar att egen tillämpning av lagen, som är tänkt att vara generell, är en riskfaktor vid polisiärt arbete (ibid, s. 14-20).

7. Uppsummering och diskussion

7.1 Sammanfattande kommentarer

Intervjuerna visar en oros känsla hos de unga männen i och med lagregleringen som ofta kan kopplas till en oro för riskerad utsatthet och godtyckliga ingripanden av polis. Det råder delade meningar i intervjuerna om visitationszoner är ett redskap värt att testa. Vissa menar att någon intervention måste göras, medan andra anser att det är orimligt att ens testa visitationszoner som brottsförebyggande metod, då möjlig effekt inte ansetts rimlig i förhållande medlen. Det råder dock konsensus mellan alla deltagarna att zonerna inte kommer att vara effektiva för sitt syfte. Även i andra utsagor om möjliga effekter av lagregleringen har man uttryckt hur man ser att visitationszoner inte kommer fungera så som regeringen hoppats (se ex. remissvar från DO och *Civil Rights Defenders* & kommentar av Palmqvist).

Visitationszoner motiveras dels av upptrappningen av skjut- och sprängvåld, dels av att den ansetts effektivt i danskt rättssystem. Det bör dock noteras att svensk rätt inte är densamma som den danska, trots vår nära relation, samt att vår samhällsliga situation inte helt överensstämmer med varandra. Frågan blir då om det är rimligt att anse visitationszoner som ett hundra procent fungerande system genom att jämföra de två

olika rättsstaterna, vidare samhällena. Det kan även anses lämpligt att notera hur den danska modellen fått kritik för att vara integritetskränkande, och har inte alltid fått den positiva feedback som synes i motivationen till lagregleringen i Sverige (se uttalande av Sausdal). Trots detta har dansk polis (National enhed for Særlig Kriminalitet via Ds 2023:31, s. 59) och svenska motioner (2021/22:4031 & 2017/18:1751) och utredningar (Ds 2023:31), uttryckt den som lyckad. I avsnittet *tidigare forskning* kan man se hur unga män tillhörande minoritetsgrupper i danmark upplevt diskriminerande hantering av polis i utsatta områden (Kammersgaard et al. 2021). Så då kan man fråga sig, vad är lyckat, enligt vem? Och egentligen, enligt vilken måttstock? Hur man mäter effektiviteten är en fråga som även delas med Palmqvist på Sydsvenskan som ifrågasätter hur en sådan mätning har gått till. Detta blir enligt denna studie en viktig aspekt i och med det tydliga behovet av vidare utredning av lagens effekter, vilket leder in i nästa avsnitt om forskningsbehov.

7.2 Forskningsbehov

Ytterligare perspektiv hade kunnat synliggjorts genom ett annat metodval i studiens andra del, vilken omfattade rättsdogmatisk analys av offentliga dokument. Genom exempelvis diskursanalys (Schoultz & Nafstad red. 2020, s. 70-75) hade en mer kritisk synvinkel kunnat ytterligare analysera och upptäcka olika maktförhållanden som kan utspela sig genom lagregleringen och dess tillämpning.

En snabb lagändring har oundvikligen sina konsekvenser, på både individ och samhällsnivå. Utan adekvat utredning är det svårt att förutspå hur en lag kan komma att påverka dessa. Även om det finns viss konsensus om att något måste utföras för att motverka brottsligheten effektivt, kan frågan ställas, i vilken utsträckning får medel tas för att nå ett mål, på vems bekostnad. Detta i relation till att det finns andra tänkbara synsätt och känslor kopplade till implementeringen av visitationszoner. Rimlig kritik har enligt denna studie riktats mot lagregleringen i både remissvar och av intervjuade deltagare. Genom de intervjuer som utförts kan man se att det finns en oro för påtaglig risk för att utsätta den enskilde individen för integritetskränkande behandling i samband med polisiära ingripanden vid användande av omfattande tvångsmedel. Trots kritiken har inte en direkt alternativ lösning kunnat föreslås, utan ytterligare kontroller

av polisen och deras arbetssätt har konstaterats nödvändigt av ex. DO (remissvar gällande utredning DS 2023:31).

Syftet med visitationszoner enligt lagrådsremiss kan läsas i kap. 2.2. Det kan diskuteras om andra syften föreligger med lagregleringen. Enligt utsagor från intervjumaterialet ifrågasätts om syftet är att vinna politiska röster. I enlighet med denna studies teoretiska ansats kan frågan även ställas om syftet ligger i att skaffa kontroll både rättsligt och politiskt i samhället. I undersökningar kan ses hur förslaget får stöd av de som troligen inte kommer påverkas av lagregleringen, medan de som ställer sig mot är de som kan tänkas omfattas av dess konsekvenser (Rosén, DN 2024). Skillnaden i hur man ser på lagstiftningen och dess risker kan ytterligare motivera en senare utredning av lagens effekter. En tydligare insyn i det allmänna rättsmedvetandet i utsatta områden, kopplat till visitationszoner är, enligt denna studie, nödvändigt.

Det kan tänkas lämpligt att efter en viss tid, möjligtvis efter två år, vidare utvärdera effekterna av visitationszoner baserat på resultaten i denna studie. Det kan även vara motiverat att återuppta intervjuer med studiens deltagare efter ovanstående tid för att se om känslorna och inställningen kopplade till visitationszonerna kvarstår. Även andra typer av invånare i zonerna kan med fördel intervjuas för att få andra perspektiv om lagregleringen och dess konsekvenser. Exempelvis äldre personer, kvinnor, butiksinnehavare och andra som rör sig i utsatta områden som inte är unga män.

Det uttrycks även i remissvar (*Civil rights defenders* remissvar, s. 4) hur det är viktigt att efter två år utföra ytterligare utredning för att utvärdera möjliga effekter. Det är enligt min uppfattning nödvändigt att effekterna, efter ytterligare utredning, visar att zonerna varit ändamålsenliga och att behovet övervägt det intrång i den personliga integriteten som riskeras med visitationszoner.

Källhänvisning:

Blumer, H., (1986) *Symbolic Interactionism Perspective and Method*. University of California Press

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber ekonomi.

Brottsförebyggande rådet (2021) *Misstänkta för brott bland personer med inrikes respektive utrikes bakgrund*.

Brottsförebyggande rådet (2023) *Det ökade våldet i kriminella miljöer*

Durkheim, É (1984) *The division of labour in society*. Palgrave Macmillan

Durkheim, É. (1906) *He does so in a short pamphlet, See; Sociology and Philosophy* (Routledge Revivals), Émile Durkheim, (2009), London: Routledge, ch.2.

Folketingstidende 2003-04 Tillæg A side 1-5501. Kan finnas genom;
<https://www.folketingstidende.dk/ebog/20031A1?s=4895>

Gerell, M. (2017). *Neighborhoods without community: collective efficacy and crime in Malmö, Sweden (PhD dissertation)*, Malmö University, Faculty of Health and Society).

Granbom, M. and Taei, A. (2022) 'Att vara äldre i socialt utsatta bostadsområden : Strategier och erfarenheter av att bo och leva på en plats där kriminalitet och störningar har blivit en del av vardagen', Perspektiv på utsatthet och problem under åldrandet

Haller, M. Kolind T, Hunt G, Søgaard TF (2020). *Experiencing police violence and insults: narratives from ethnic minority men in Denmark*. Nordic Journal of Criminology (Routledge).

Hallin, P.-O., Gerell, M., Nilvall, K., & Westerdahl, S. (Eds.). (2020). *Att vända utvecklingen : från utsatta områden till trygghet och delaktighet*.

Hjertstedt, M. (2011). *Tillgången till handlingar för brottsutredare : En rättsvetenskaplig studie av beslag med husrannsakan, myndigheters*

utlämnandeskyldighet samt editions- och exhibitionsplikt (PhD dissertation, Iustus förlag).

Hjertstedt, M. (2019). *Beskrivningar av rättsdogmatisk metod : om innehållet i metodavsnitt vid användning av ett rättsdogmatiskt tillvägagångssätt*. Skrifter från Juridiska institutionen vid Umeå universitet: Vol. 41.

Hydén, H. (2022) *Sociology of Law as the Science of Norms*. Taylor & Francis.

Kammersgaard, T., Søggaard, T. F., Haller, M. B., Kolind, T., & Hunt, G. (2023). *Community policing in Danish "ghetto" areas: Trust and distrust between the police and ethnic minority youth*. *Criminology & Criminal Justice*, 23(1), 98-116

Laub, J. & Sampson, R. (2001). *Understanding Desistance from Crime*. *Crime and Justice*: 28 (1–69).

Lemert, E. M (1951) *Social Pathology: A Systematic Approach to the Theory of Sociopathic Behavior*

Lipsky, M. (1980) *Street-level bureaucracy : Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.

Peczenik, A. (1995). *Vad är rätt?: om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation* (Vol. 156). Norstedts Juridik AB

Pershing, J. L. (2003). *To Snitch or Not to Snitch? Applying the Concept of Neutralization Techniques to the Enforcement of Occupational Misconduct*. *Sociological Perspectives*, 46(2), 149-178

Polisen (2023) Kartgränser utsatta områden i Region Syd

Roman, G.,C., Scott H. Decker & David C. Pyrooz (2017) *Leveraging the Pushes and Pulls of Gang Disengagement to Improve Gang Intervention: Findings from*

Three Multi-site Studies and a Review of Relevant Gang Programs. Journal of Crime and Justice, 40:3, 316-336.

Saarikkomaki, E., Haller, M. B., Solhjell, R., Alvesalo-Kuusi, A., Kolind, T., Hunt, G., & Alm, V. B. (2021). *Suspected or Protected? Perceptions of Procedural Justice in Ethnic Minority Youth's Descriptions of Police Relations.* *Policing and Society: An International Journal of Research and Policy.*

Singh, M (2020) *Tillit i endring mellom minoritetsungdom og politiet.* Master Thesis, PHS, Oslo.

Schoultz, I. & Nafstad, I. (red.) (2020). *Om rättssociologisk tillämpning.* Lund: Studentlitteratur.

Tannenbaum, F., (1938) *Crime and the Community.* University of Michigan

Vetenskapsrådet (2017) *God forskningssed*

Victor, D. (1981). *Rättsmedvetande och straffvärde.* Det 29:e nordiska juristmötet. Stockholm, Sverige 19–21 augusti 1981, ss. 151–168

Remissvar:

Civil Rights Defenders remissvar. *Yttrande över promemorian säkerhetszoner – ökade möjligheter för polisen att visitera för att förebygga brott.* (Dnr. Ju 2023/02781).
<https://www.regeringen.se/contentassets/2ecc05b3ddce449cab8793a24eb7929e/civil-rights-defenders.pdf>

Diskrimineringsombudsmannen (DO). *Yttrande över Ds 2023:31 Säkerhetszoner – ökade möjligheter för polisen att visitera för att förebygga brott.* (Ju2023/02781).
<https://www.regeringen.se/contentassets/2ecc05b3ddce449cab8793a24eb7929e/diskrimineringsombudsmannen.pdf>

Göteborgs Stad. *Yttrande över remiss från Justitiedepartementet, Säkerhetszoner –*

ökade möjligheter för polisen att visitera för att förebygga brott, Ds 2023:31.

(Ju2023/02781)

<https://www.regeringen.se/contentassets/2ecc05b3ddce449cab8793a24eb7929e/gotteborgs-stad.pdf>

Rädda barnen remissvar över DS 2023_31. *Säkerhetszoner. ökade möjligheter för polisen att visitera för att förebygga brott.* (Ju2023/02781)

<https://www.regeringen.se/contentassets/2ecc05b3ddce449cab8793a24eb7929e/rad-da-barnen.pdf>

Polisförbundets remissvar över Ds2023:31 *Säkerhetszoner – ökade möjligheter för polisen att visitera för att förebygga brott* (Ju2023/02781)

<https://www.regeringen.se/contentassets/2ecc05b3ddce449cab8793a24eb7929e/polisforbundet.pdf>

Svea hovrätt. *Yttrande över promemorian Säkerhetszoner – ökad möjligheter för polisen att visitera för att förebygga brott - Ds 2023:31.* (Ju2023/02781)

<https://www.regeringen.se/contentassets/2ecc05b3ddce449cab8793a24eb7929e/svea-hovratt.pdf>

Umeå Universitet. *Yttrande över promemorian Ds 2023:31 Säkerhetszoner – ökade möjligheter för polisen att visitera för att förebygga brott.* (Ju2023/02781).

<https://www.regeringen.se/contentassets/2ecc05b3ddce449cab8793a24eb7929e/umea-universitet-juridiska-institutionen.pdf>

Motioner till riksdagen:

Motion 2017/18:1751. Thomas Finnborg (M). *Zonförbud och visitationszoner.*

<https://data.riksdagen.se/fil/03F62131-6616-47E2-A68D-C835D7C64F4F>

Motion 2021/22:4190. Andreas Carlson m.fl. (KD). *Polisen.*

<https://data.riksdagen.se/fil/E9B2A472-FFE1-409D-8947-40CC914FBBC3>

Motion 2021/22:4031, Ulf Kristersson m.fl (M). *Så får vi ordning på Sverige –*

Brottsbekämpning.

<https://data.riksdagen.se/fil/DF967F85-1683-454E-BEF4-290ADD09F1C2>

Statens offentliga utredningar:

SOU 2021:94. *Ett utökat skydd mot diskriminering.*

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2021/12/sou-202194/>

SOU 2010:15. *Kriminella grupperingar – Motverka Rekrytering och Underlätta Avhopp.* Statens Offentliga Utredningar.

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2010/03/sou-201015/>

Övriga källor:

<https://sverigesradio.se/artikel/vem-som-helst-kan-inte-visiteras-i-de-nya-zonerna>

J. Larsson, Sveriges Radio P4 Malmöhus. (2024, 02, 08) *Alla riskerar inte att visiteras i de nya zonerna.* (Hämtat 2024, 04, 27)

<https://www.svd.se/a/MLvPBM/karnkraftsbrak-infor-tv-debatt> Peter

Walleberg/TT, Svenska Dagbladet (2022, 02, 07) *MP: Visitationszoner är rasistiskt* (Hämtat 2024, 01, 20)

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/uttalande-om-gucci-kepsar-moter-starka-reaktioner> M. Bridfelt, Svenska Dagbladet (2024, 02, 09) *Uttalande om Gucci-kepsar möter starka reaktioner* (Hämtat 2024, 02, 12)

<https://www.dn.se/sverige/valjarna-sager-tydligt-ja-till-visitationszoner/> H. Rosén, Dagens Nyheter (2024, 03, 31) *Väljarna vill ha visitationszoner* (Hämtat 2024, 04, 02)

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/sa-kan-forslagen-i-tidoavtalet-paverka-brottsligheten> J.Juhlin SVT (2022, 10, 21) *Polisens oro: "Visitationszoner kommer bara att öka misstron"* (Hämtad 2024, 01, 05)

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/danska-kriminologen-hardare-straff-inte-losningen> L.K Emmery SVT (2022, 10, 24) *Danska kriminologen: Hårdare straff inte alltid lösningen* (Hämtat 2024, 05, 05)

Bilaga A:

De nya paragraferna 22 a–22 f §§ utifrån formulering i lagrådsremissen 2024;

22 a §

I en säkerhetszon får en polisman kroppsvisitera en person eller genomsöka ett transportmedel för att söka efter vapen eller andra farliga föremål, i den utsträckning det behövs för att förebygga eller förhindra den brottsliga verksamhet som zonen har införts för att motverka. Åtgärderna får vidtas endast på allmän plats och i transportmedel på allmän plats.

22 b §

Polismyndigheten får införa en säkerhetszon i ett avgränsat område om;

1. det med hänsyn till en konflikt mellan grupper finns en påtaglig risk för brottslig verksamhet som innefattar skjutning eller sprängning i området,
2. zonen är av synnerlig vikt för att förebygga eller förhindra denna brottsliga verksamhet, och
3. skälen för zonen uppväger det intrång eller men i övrigt som den kan innebära för enskilda eller för något annat motstående intresse.

22 c §

Polismyndighetens beslut om en säkerhetszon ska gälla för en viss tid, högst två veckor.

Ett beslut om en säkerhetszon gäller omedelbart, om inte annat anges i beslutet.

22 d §

Polismyndighetens beslut om en säkerhetszon ska vara skriftligt och innehålla uppgift om;

1. dagen för beslutet,
2. beslutets innebörd,
3. skälen för beslutet,
4. vilka bestämmelser som har tillämpats,
5. vem som har fattat beslutet, och
6. möjligheten att överklaga beslutet enligt 22 f §. Polismyndigheten ska omedelbart publicera beslutet på sin webbplats och informera om det på annat verksamt sätt.

22 e §

Om det inte längre finns skäl för ett beslut om en säkerhetszon, ska Polismyndigheten omedelbart upphäva beslutet.

22 f §

Polismyndighetens beslut om en säkerhetszon får överklagas till allmän förvaltningsdomstol av den som beslutet angår, om det har gått honom eller henne emot. Ett överklagande ska ha kommit in till Polismyndigheten inom två veckor från den dag då beslutet publicerades på Polismyndighetens webbplats. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Bilaga B:

Tabell. 1 Deskriptiv analys av intervjumaterial.

Deltagare	Datum	Tema 1	Tema 2	Tema 3	Tema 4	Tema 5	Tema 6
Ett	04/24	x	x		x		x
Två	04/24	x	x	x		x	x
Tre	04/24	x	x	x	x		x
Fyra	04/24		x	x		x	x
Fem	04/24	x	x	x	x		
Sex	04/24	x	x		x	x	
Sju	04/24	x	x		x	x	x
Top citerade	1-4	2	1	4	3	3	3

Bilaga C:

Intervjuguide: Detta material innefattar en guide till intervjudelen av studien.

Semistrukturerade intervjuer kommer utföras med unga män i åldrarna 18-28 år som är boende i utsatta områden i Malmö stad, detta utifrån polisens kartläggning (Polisen, 2023). Genom en nyckelperson/nyckelinformant (Bryman, 2018, s. 524) har personerna aktuella för studien valts ut. Nyckelinformanten i fråga har valts ut genom ett personligt kontaktnät.

För att koda datan kommer en matrisbaserad metod, kallad för *framework*, användas. Olika delteman kommer identifieras efter transkriberingen av materialet. När dessa är identifierade ska den tematiska analysen ske. Teman identifieras genom olika kriterier

som presenteras i studien.

Innan ovanstående upplägg kommer en pilotstudie ske där tänkta frågor ställs till en person. Detta för att identifiera eventuella problem med frågorna och/eller upplägget av frågschemat. Ytterligare kommer checklistan av Bryman agera som måttstäck för intervjudelens förhållningsram för ett effektivt och lämpligt arbetssätt (Bryman, 2018, s. 332-333, 566).

Studiens syfte:

Studien har som övergripande syfte att bidra till det allmänna rättsmedvetandet, ytterligare att visa på den samhälleliga uppfattningen av den nya lagstiftningen om Visitationszoner. Studien förhåller sig därmed till nedanstående delteman;

Först och främst syftar studien till att analysera unga mäns självupplevda situation i de områden som polisen klassat som utsatta via deras kartläggning 2023 i Malmö stad (Polisen: 2023, s. 6-9). *Vidare* syftar studien till att kartlägga det allmänna rättsmedvetandet i utsatta områden i Malmö och hur detta ställer sig i förhållande till den politiska målbilden. *Slutligen* är syftet med studien att bidra till kunskap kring konsekvenserna regleringen i PL (1984:387) möjligen kan innebära för boende i de områden som kan komma att beröras, även motivera för ytterligare studier på området. Det är alltså möjligt att betrakta följande studie som en förstudie till vidare forskning.

Etiska aspekter:

Deltagare i intervjudelen av denna studie kommer utöver ett informationsdokument bli tilldelade en samtyckesblankett inför intervjuerna. Dessa kommer att fördelas till deltagarna ett antal dagar i förväg så att de får möjlighet att ta ställning till och sätta sig in i syftet och målbilden med arbetet.

I informationsblanketten kommer det presenteras hur deltagaren har rätt till;

- Att tacka nej till deltagande.
- Garanteras anonymitet.
- Att när som helst under och efter studiens gång hoppa av/dra tillbaka sin medverkan.
- Bli tilldelade slutfört resultat av studien.

Checklista på saker att säga innan intervjun startar.

1. Bekräfta att personen läst och tagit till sig förhandsinformationen som tilldelats.
2. Återberätta kort om syftet med studien och varför personen medverkar.

3. Berätta hur lång tid intervjun möjligen kommer ta.
4. Fråga om inspelning är okej och ytterligare berätta om transkriberingsprocessen & förvaring av materialet.
5. Notera för deltagaren att det inte finns några rätta eller fel svar på frågorna och att de är utifrån personens perspektiv i fråga.
6. Finns det några frågor innan vi börjar?

Uppvärmningsfrågor:

Syftet med uppvärmningsfrågorna är att få deltagaren att känna sig trygg, lugn och uppleva att du verkligen är intresserad av just denna persons perspektiv och upplevelser. Frågorna har därför utformats för att vara lätta och avslappnade för att bidra till en känsla av trygghet för deltagaren.

- Hur tog du dig hit?/Hur mår du idag?
- Hur ser din vardag ut?
- Jobbar du? Med vad?
- Hur länge har du bott i Malmö? Trivs du?
- Om du skulle kunna flytta, vart hade du velat bo?

Huvudfrågor:

Dessa kommer listas som teman där nya frågor kan uppstå som inte finns med i denna guide då upplägget förhåller sig till en semistrukturerad metod av frågeställningar. I samband med något som deltagaren sagt kommer det därför möjligen ändras på frågeställningens följd och innehåll. Intervjun kommer dock alltid att hålla sig inom ramen för syftet med studien och nedan teman.

- Känner du till den nya lagen om Visitationszoner?
 - Hur och när fick du höra om den nya lagen?
 - Har du läst/hört något om hur den (lagen) är tänkt att fungera?
 - Var någonstans tror du att det blir aktuellt med zoner? Tror du det är relevant med visitationszoner där?
- Har du hört någon politiker uttala sig om Visitationszoner?
 - Vem? vilket politiskt parti?
 - Hur ställer du dig till vad politikern sa?

- Tyckte du att politikern förmedlade informationen på ett rimligt vis?
- Om inte, hur hade man istället kunnat tala om den nya lagen?

- Vad var din första reaktion när du fick reda på (nu eller innan) om lagens implementering?
 - Positivt/negativt?
 - Känner du att den kommer kunna hjälpa polisen handskas med gängkriminaliteten?
 - Om ja, hur?
 - Om nej, varför anser du att det kan misslyckas?

- Känner du att den nya lagen kan komma att påverka dig personligen?
 - Om ja, hur/varför?
 - Om nej, vem tror du den kan komma att påverka?

- Tror du att etnicitet spelar roll för hur lagen kan komma att påverka individer?
 - Om ja, vilka tror du kommer påverkas?
 - Om nej, varför?
 - Finns det andra andra aspekter som kan komma att påverka polisens val av personer att visitera, tror du?
 - Anser du det rimligt att polisen i så fall arbetar på detta vis? (svår fråga, måste få in Lipskys handlingsutrymme isåfall)
 - Om ja, varför?
 - Om nej, hur tänker du att man annars hade kunnat arbeta inom visitationszonerna?

- Har du egen erfarenhet där du känt dig rättvist och/eller orättvist behandlad av polis eller annan person inom rättsväsendet?

Avslutande frågor:

Dessa används för att knyta ihop säcken och möjligen öppna upp för ytterligare tankar eller reflektioner deltagaren kan ha haft under intervjuens gång.

- Har din uppfattning av det svenska rättssystemet påverkats eller förändrats i

samband med den nya lagen?

- Om ja, till det bättre eller sämre?
- Har du förståelse för hur en del politiker nu vill gå hårt mot hårt?
- Har du förslag på ett rimligare vis att hantera det ökade skjut- och sprängvåldet, eller är detta möjligen det enda viset?
- Finns det något annat du vill tillägga som du tycker är viktigt för ämnet?
- Hur tycker du att intervjun gick, är du nöjd med ditt deltagande?
- Finns det något du tycker jag som intervjuare har missat?